

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИҒИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1987
ЙИЛ

31 ИЮЛЬ
№ 31 (2927)
ЖУМА

МУРОЖААТНОМАДАН РУҲЛАНИБ

Биз республика партия-хўжалик активи йиғилишининг иштирокчилари бугун мураккаб вазиятнинг ҳисобга олиб, Сизларга мурожаат этамиз: гўза парваршида ҳар қачонгидан фаол қатнашингиз, инсон омили ва техника қувватидан омиқкорлик билан фойдаланишда қалбларингиз ҳароратини, бободоҳқон маҳоратини, бутун куч-ғайратингизни, тажрибангизни ишга солингиз.

Республика партия-хўжалик активи йиғилиши қатнашчиларининг Ўзбекистондаги ҳамма колхозчилар, совхоз ишчилари, меҳнаткорлар, агро-саноат комплекси тarmoқлари ходимлари, коммунистлар, комсомоллар ва барча меҳнаткашларга МУРОЖААТНОМАСИДАН

Рамз БОБОЖОН, Ҳамид ГҲЛОМ

МАТОНАТЛИ КИШИЛАР ДИЁРИДА

РЕСПУБЛИКАМИЗ пахтакорлари айни вақтда яна турмушларини яна шунча муносиб равишда яшашга ҳар қанчалик қўл уришлари керак, бу ҳақда мурожаат қилиш керак. Биз ани шу муносабат билан Фаргона vodiysiga йўл олиб ва у ерда дала меҳнаткашлари, бошқа кишилар билан учрашдик. Оқининг айтадики, ҳар бир учрашув қизғин баҳс ва мунозаратга айланди. Яъни, қандайдир бўлиб ўтган партия-хўжалик активиди қабул қилинган Мурожаатнома атрофидаги суҳбат экология масалаларида, шу жумладан, Орол тўққизинчи кўлининг сафарида Фарғонадан бошланган бўлиб, биринчи маънавий Водий ерлари — Миндон ва Чимёни кишолари эди. Сув тағдир қолган пахтазорларни, тошқиндан зарарланган уй-жойларни, мактаб, кутубхона ва маъмурий биноларни бу ерларда қўллаб қўридик. Табиий офатдан жабдуру жафо чеккан аҳоли дардида шерик бўлдик. Сел «Номмунизи», «Ленинград» ва Карл Маркс номидаги колхоз хўжалиқларига ҳамла қилиб, 841 гектар кулф уриб турган экинзорни шикастлантирганига, 670 гектардан иборат улкан майдондаги гўза балчиққа ботганига гувоҳ бўлдик. 382 гектар ердани ниҳоллар эса гўё бир йилкилиб тургандай... 51 кўпригининг ўрни бору, ўян йўқ... Дахшат! Лекин табиий офатга қарши кураш фронтда халқ намарбаста, юрагиди ўти биладики кучи бор, ҳамма ўзини бурчи билди, ҳормай-толмай тўр ўқатганини қўриб ҳаяжонландик, ногаҳон яна шеърят тилга кирди. Визга йўл-йўлакка истадошлик қаламкашлардан Йўлдош Сулаймон, Ҳабиб Саъдулло, Намчибек Кенжа, Ҳалима Этамбердиева, Фозил Эмин ва бошқалар ҳамроҳ бўлдлар. Улар ўзларининг ҳаётбахш мисралари билан шеърят шинавандаларини хушнуд қилдилар.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

Марғилон илк комбинатиди йиғинда шеърхонлидан сўнг авж олган савол-жавобларда қайта кураш проблемалари халқ хўжалигида, адабиёт ва санъат ҳосилда қандайдир қилинаётганлиги ҳақидаги масалалар кўтарилди. Ҳатто Ўзбекистон Ёзувчилар союзи фаолиятини онд фикрлар, баъзи иқдорларнинг асарлари ҳақидаги мунозаралар ҳам ўртага ташланди. Шунга ўхшаш фикрлар Анджон область, Ленин райониди пахта тозалаш заводига, Наманган область, Нория район маданият саройида, Учкўрғон райониди колхозларда донган учрашув ва гурунларда рўй-рост айтилди.

Анджон областиди республикамизга доған кетган совхозлардан бири — «Саяв» ерларига қадам қўйганимизда Кампирратов сув омборининг шабадаси юзларга урилгандай бўлди. Иссиқ кунда салқин шабада хуш ёқди. Ленин суҳбат жараёнида хўжалик раҳбарларидан бири — ёш агрономнинг баъзи бир эътирозлари аввалгига кишини ҳайратга солган бўлса ҳам кейинчалик ҳақли эътирозлар эканлиги аён бўлди.

Кампирратов, — дейди Алижон Аҳмедов, — ўз бағрида 2 миллиард куб метр сувини худди улкан бир жомини тутгандай тутиб туради. Бу жуда кўркам ва айни вақтда жуда қаттиқ. Шунингдек, жуда катта бойлик. Ленин жуда маълум бўлишича, вақт синиғига суяниб, шунинг ҳам айтиш мумкинчи, чуқур ҳовузга узок сақланган сувнинг экинга нафти кам бўлар экан. Яъни, пайкалга сув нормадан кўра паст иссиқлигида боради, қолверса, сув тиниқлашиб, унинг таркибиди қўллаб минераллар ҳам омборларга қўқар экан... Аслида лойқа сувнинг фазилати ҳам ана шунда бўлади. Бу ҳам майли-я, етти йилга етадиган сувини етти йил омборда сақлаш на ҳонат!..

УРОҲААТНОМА бутун водий халқини оёққа турғазди. Юбилей йили «оқ олтин» ҳосилини ҳар қандай шарафда ҳам еттиштириш ва йиғиб олиш — бу ҳаммамнинг мудооси. Бу ердаги жасорат олдиди офатлар чекинди, тошқинлар асорати йўқолди. Ўз бурчига содиқ инсон нималарга қодир эканлигини шу оғир кунларда ҳам намойиш қилмоқдалар. Биз водий азаматларининг жасоратидан руҳланиб, уларга юксак ишонч билан қайтдик.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев 29 июль кун Москва областининг Зеленоград шаҳридаги электрон саноати илмий марказида бўлди. У машинасозликда, металлсозликда, халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида, шунингдек космик фазо тадқиқотларида қўлланиладиган замонавий электроника буюмлари ва ҳисоб техникаси воситаларининг намуналари билан танишди.

СССР электрон саноати министри В. Г. Колесников катта илмий ва саноат маркази Зеленоградда интеграл схемалар: микропроцессорлар, эслаб қолувчи курьелар ва бошқа приборлар, махсус технология ускуналар ва материаллар ишлаб чиқиб, тайёрлаётганлигини маълум қилди. Илмий марказнинг комплекс тусда эканлиги ишлаб чиқариш юксак суръатлар билан ривожланиши ҳамда тадқиқотлар илғор даражада бўлишини таъминламоқда.

Электрон ҳисоб машиналари базасида ишловчи ўзгарувчан автомат линиялар, автомат-схемлар, лойиқлаш системалари, мураккаб технология машина-ускуналар йиғилганидан ухаскалар кўрсатилди.

М. С. Горбачев корхоналарнинг раҳбарлари, олимлар ва ишчилар билан учрашувларда электрон саноати ҳозирдаги электрон техника махсусотларига бўлган ва мутасил ўсиб бораётган эҳтиёжларни тўла йўсунда қонди-ролмаётганлиги эътиборини жалб қилди. Тармоқда анчагина корхоналар шартнома мажбуриятларини ундайла ол-маётганлиги кўпгина истеъмолчиларнинг ишга таъсир этмоқда.

Корхоналарнинг барча коллективлари қайта куришти, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга, халқ хўжалигини кенг қўламда электронлаштиришга ўз ҳиссасини қўшишга керак, албатта. Электроника институтларининг машина-созлик ва приборсозлик тармоқлари тадқиқот ташкилотлари билан биргаликда илмий ишларнинг муҳимлиги алоҳида таъинланди.

М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ Зеленоград шаҳрида бўлиши

Зеленоград меҳнаткашлари М. С. Горбачевни самийий табриқладилар. Ишчилар, инженер-техник ходимлар, олимлар билан суҳбатлар бўлиб ўтди.

М. С. Горбачев: Сиз тарафларда илгари бўлгандим, бу ерга эса энди келишим.

Овозлар: Хўш, таассуротларингиз қалай?

М. С. Горбачев: Микроэлектроника шундай ривожланиб бораётганлигидан қониқмадик, лекин яхши ният билан қониқмадик. Чунки микроэлектроника тез ривожланимоқда, аммо у янада шитоб билан ривожланиши керак, зеро қилаётган ишларининг техника учун ҳам, илм-фан учун ҳам, мамлакатнинг олға бориши учун ҳам ниҳоятда муҳимдир. Сизларнинг олға ҳаракат, фан-техника тараққиёти бўлмайдими? Сизлар машинасозликнинг янада ривожланишига кўмаклашиши лозим бўлган бир неча тармоққа қарайсиз, машинасозлик эса бутун халқ хўжалигини таъминламоғи лозим. Шунинг учун ҳам қилаётган ишларингиз гўятда муҳим ва керакли ишдир.

Биласизми, нималар менга ёқди. Биринчидан, кейинги йилларда савияни анча юксалтирдиз, биз ҳамма-ми ҳақи оғрада қолмаётган бўлсакда, барибир юксалтирдиз.

Лекин сизнинг тармоғингизда, айниқса ҳисоб техникасида рўй бераётган ишлар мени кўпроқ қувонтирди. Масалая бир мунча кенгроқ қарасак, электроникада истиқбол жуда яхши эканлиги, қилинган ишлар чакки эмаслиги ҳам мени қувонтириб, бу соҳада олға томон ёриб ўтиш мумкин ва шундай бўлади. Шу нуқтан назардан ҳам менда яхши таассурот қолмоқда.

Бугунги кунда мавжуд заиф жойлар нималардан иборат эканлиги маълум. Илмий-техника даражада бўлмоқда, бундан кейинги кунларда

яқин фурсат ичида нима ишлар қилиш кераклиги тўғрисида яхши тасаввур ҳам бор, сизлар эса баъзи жиҳатлардан бошқа мамлакатларга нисбатан анча юқори даражада ҳам эришсансиз. Шу билан ҳам таассуротини яхшилагини очиб айтиб қўяломай.

Лекин буларнинг ҳаммаси ишлаб чиқариш, фан ва техника соҳасидир. Ишнинг иккинчи томони — қандай яшаётганлигиниз масаласи ҳам бор. Бу ерда шундай бўлган, ишлаб чиқариш кучайиб бораверган, илм-фан ривожланган, шаҳар ўсган, лекин социал тараққиёт нуқтан назаридан, бир вақтлар салобатли, бугунги кунда ҳам шундай бўлиб қолаётган Зеленограднинг ўзи шаҳар сифатида, одамларнинг яшаш учун шарт шартсиз ривожланиш нуқтан назаридан оғрада қола бошлаганди.

Проблемалар, айниқса ўй-қой проблемалари мана шундан келиб чиқмоқда, сиз айтганча таъинот нуқтан назаридан ҳам бундай проблемалар бор. Москва шаҳар партия комитети билан, Госплан билан фан ва техника соҳасидан сизлардан олмоқчи бўлган нарсаларингизга эмас, шу билан бирга сизлар катта самара билан ишлаб олишингиз учун сизларга керак бўладиган нарсаларига ҳам кўриб чиқишга келишиб олдик. Умуман, ўртоқлар, бу ишларнинг ҳаммасини ниҳоятда диққат билан кўриб чиқамиз.

Сизларнинг эса астойдил ишлаганингни сурайман, ҳозир бардош беришимиз керак бўлган йиллар бошланди.

Сиз билан бизнинг ҳамма нарсамиз бор. Бу куруқ гап эмас, деб бемалоқ бўлиш оқмаган. Биз ўзимизни титини ўйнайтиб юборадиган даражада танқид қилаётган эканмиш, на Фарбдан, на Шарбдан ҳеч ким, ҳеч қачон

бизни бундай танқид қилмаган экан — бу бақувват эканлигининг нишонасидир. Бу биз танқидга бардош берамиш, халқ ҳам, партия ҳам бардош беради, лекин биз ҳаммаимиз йиғилиб қолган камчиликларга тоғат қилмаслигимиз керак.

Овозлар: Тўғри айтасиз.

М. С. Горбачев: Ҳамма-миз қайта куришимиз керак. Танқидга эътибор қилишимиз лозим. Нимайки яхши ишларимиз бўлса, уни биздан ҳеч ким тортиб ололмайдими, лекин ҳамма ишларда: инсоний ишлар, ишлаб чиқариш, социал ишларда ёмон жиҳатлардан халос бўлмоғимиз лозим. Биз халқиди кучли анъаналарни қўллаб-қувватлашимиз керак. Шу билан биринчи, тайёрга айёрликдан, обломовчиликдан, сафсатачиликдан халос бўлишимиз керак. Буларнинг ҳаммаси бизга ёт оғатлар. Биз ўз мамлакатимизни ривожлантириб, юксак даражада олиб чиқдик. Бу ишни олдинги авлодлар амалга оширди, лекин улар бундан шай шайларда қарор қилган, ҳозир биз билан сизчиллик маълумоти эмас, намроқ қуролланган кишилар эди улар. Хуллас, биз, ҳозирги авлод ўз сўзимизни айтишимиз керак! Халқ бунга астойдил киришди.

Биз меҳнат унумдорлигини оширишимиз керак, шунда яратилган қувватларни жамлаб, ишга солиш имконияти пайдо бўлади. Бу — биринчидан. Иккинчидан, зарур ва мажбур бўлган жойларда одамлар тўғрисида тегишли гамхўрлик қилган ҳолда икки-уч смена иши жорий этиш зарур. Хизмат соҳасиди ишларни авж олдириш учун одамларни кўпроқ жалб қилиш керак. Қарангиз хизмат соҳаси нақадар тушкун аҳволда.

Хуллас, биз одам ишчи қолдиган йўлдан бора олмай-миз. Биз меҳнат унумдорлигини оширишимиз керак, шунда яратилган қувватларни жамлаб, ишга солиш имконияти пайдо бўлади. Бу — биринчидан. Иккинчидан, зарур ва мажбур бўлган жойларда одамлар тўғрисида тегишли гамхўрлик қилган ҳолда икки-уч смена иши жорий этиш зарур. Хизмат соҳасиди ишларни авж олдириш учун одамларни кўпроқ жалб қилиш керак. Қарангиз хизмат соҳаси нақадар тушкун аҳволда.

КУЧ-ҚУВВАТ БАҒИШЛАМОҚДА

Муҳбиримиз М. Қорнқубов

«Мухбиримиз М. Қорнқубов» номидаги Ўзбек давлат концерт филармонияси бирлашмаси бадиий раҳбари Давлат АЛИМОВ билан суҳбатлади.

М. — Республика партия-хўжалик активи йиғилиши иштирокчилари билан суҳбат қилиш керак. Биз ани шу муносабат билан Фаргона vodiysiga йўл олиб ва у ерда дала меҳнаткашлари, бошқа кишилар билан учрашдик. Оқининг айтадики, ҳар бир учрашув қизғин баҳс ва мунозаратга айланди. Яъни, қандайдир бўлиб ўтган партия-хўжалик активиди қабул қилинган Мурожаатнома атрофидаги суҳбат экология масалаларида, шу жумладан, Орол тўққизинчи кўлининг сафарида Фарғонадан бошланган бўлиб, биринчи маънавий Водий ерлари — Миндон ва Чимёни кишолари эди. Сув тағдир қолган пахтазорларни, тошқиндан зарарланган уй-жойларни, мактаб, кутубхона ва маъмурий биноларни бу ерларда қўллаб қўридик. Табиий офатдан жабдуру жафо чеккан аҳоли дардида шерик бўлдик. Сел «Номмунизи», «Ленинград» ва Карл Маркс номидаги колхоз хўжалиқларига ҳамла қилиб, 841 гектар кулф уриб турган экинзорни шикастлантирганига, 670 гектардан иборат улкан майдондаги гўза балчиққа ботганига гувоҳ бўлдик. 382 гектар ердани ниҳоллар эса гўё бир йилкилиб тургандай... 51 кўпригининг ўрни бору, ўян йўқ... Дахшат! Лекин табиий офатга қарши кураш фронтда халқ намарбаста, юрагиди ўти биладики кучи бор, ҳамма ўзини бурчи билди, ҳормай-толмай тўр ўқатганини қўриб ҳаяжонландик, ногаҳон яна шеърят тилга кирди. Визга йўл-йўлакка истадошлик қаламкашлардан Йўлдош Сулаймон, Ҳабиб Саъдулло, Намчибек Кенжа, Ҳалима Этамбердиева, Фозил Эмин ва бошқалар ҳамроҳ бўлдлар. Улар ўзларининг ҳаётбахш мисралари билан шеърят шинавандаларини хушнуд қилдилар.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

Муҳбиримиз М. Қорнқубов номидаги Ўзбек давлат концерт филармонияси бирлашмаси бадиий раҳбари Давлат АЛИМОВ билан суҳбатлади.

М. — Республика партия-хўжалик активи йиғилиши иштирокчилари билан суҳбат қилиш керак. Биз ани шу муносабат билан Фаргона vodiysiga йўл олиб ва у ерда дала меҳнаткашлари, бошқа кишилар билан учрашдик. Оқининг айтадики, ҳар бир учрашув қизғин баҳс ва мунозаратга айланди. Яъни, қандайдир бўлиб ўтган партия-хўжалик активиди қабул қилинган Мурожаатнома атрофидаги суҳбат экология масалаларида, шу жумладан, Орол тўққизинчи кўлининг сафарида Фарғонадан бошланган бўлиб, биринчи маънавий Водий ерлари — Миндон ва Чимёни кишолари эди. Сув тағдир қолган пахтазорларни, тошқиндан зарарланган уй-жойларни, мактаб, кутубхона ва маъмурий биноларни бу ерларда қўллаб қўридик. Табиий офатдан жабдуру жафо чеккан аҳоли дардида шерик бўлдик. Сел «Номмунизи», «Ленинград» ва Карл Маркс номидаги колхоз хўжалиқларига ҳамла қилиб, 841 гектар кулф уриб турган экинзорни шикастлантирганига, 670 гектардан иборат улкан майдондаги гўза балчиққа ботганига гувоҳ бўлдик. 382 гектар ердани ниҳоллар эса гўё бир йилкилиб тургандай... 51 кўпригининг ўрни бору, ўян йўқ... Дахшат! Лекин табиий офатга қарши кураш фронтда халқ намарбаста, юрагиди ўти биладики кучи бор, ҳамма ўзини бурчи билди, ҳормай-толмай тўр ўқатганини қўриб ҳаяжонландик, ногаҳон яна шеърят тилга кирди. Визга йўл-йўлакка истадошлик қаламкашлардан Йўлдош Сулаймон, Ҳабиб Саъдулло, Намчибек Кенжа, Ҳалима Этамбердиева, Фозил Эмин ва бошқалар ҳамроҳ бўлдлар. Улар ўзларининг ҳаётбахш мисралари билан шеърят шинавандаларини хушнуд қилдилар.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

Муҳбиримиз М. Қорнқубов номидаги Ўзбек давлат концерт филармонияси бирлашмаси бадиий раҳбари Давлат АЛИМОВ билан суҳбатлади.

М. — Республика партия-хўжалик активи йиғилиши иштирокчилари билан суҳбат қилиш керак. Биз ани шу муносабат билан Фаргона vodiysiga йўл олиб ва у ерда дала меҳнаткашлари, бошқа кишилар билан учрашдик. Оқининг айтадики, ҳар бир учрашув қизғин баҳс ва мунозаратга айланди. Яъни, қандайдир бўлиб ўтган партия-хўжалик активиди қабул қилинган Мурожаатнома атрофидаги суҳбат экология масалаларида, шу жумладан, Орол тўққизинчи кўлининг сафарида Фарғонадан бошланган бўлиб, биринчи маънавий Водий ерлари — Миндон ва Чимёни кишолари эди. Сув тағдир қолган пахтазорларни, тошқиндан зарарланган уй-жойларни, мактаб, кутубхона ва маъмурий биноларни бу ерларда қўллаб қўридик. Табиий офатдан жабдуру жафо чеккан аҳоли дардида шерик бўлдик. Сел «Номмунизи», «Ленинград» ва Карл Маркс номидаги колхоз хўжалиқларига ҳамла қилиб, 841 гектар кулф уриб турган экинзорни шикастлантирганига, 670 гектардан иборат улкан майдондаги гўза балчиққа ботганига гувоҳ бўлдик. 382 гектар ердани ниҳоллар эса гўё бир йилкилиб тургандай... 51 кўпригининг ўрни бору, ўян йўқ... Дахшат! Лекин табиий офатга қарши кураш фронтда халқ намарбаста, юрагиди ўти биладики кучи бор, ҳамма ўзини бурчи билди, ҳормай-толмай тўр ўқатганини қўриб ҳаяжонландик, ногаҳон яна шеърят тилга кирди. Визга йўл-йўлакка истадошлик қаламкашлардан Йўлдош Сулаймон, Ҳабиб Саъдулло, Намчибек Кенжа, Ҳалима Этамбердиева, Фозил Эмин ва бошқалар ҳамроҳ бўлдлар. Улар ўзларининг ҳаётбахш мисралари билан шеърят шинавандаларини хушнуд қилдилар.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

Анджон область, Ленин райониди «Правда Востока» колхоз меҳнаткашлари билан учрашувда пахтачиллик аъналарини, бободоҳқон шухрати ва азияти, инсон деган номининг удулгани ва уни кўз қорачувидаги асраш ҳақида гап борди. Сўнги йилларда рўй берган хунук ҳождисалар — қўшиб ёшиш, порахўрлик, янво ва тўхмат каби иллатлар қораланди. Устоз ва шогирдлар ўртасидаги ҳамкорлик, ҳамдўстликни авж олдириш кераклиги, ҳурмат ва адаб каби инсоний фазилатларга доғ туширмалик, уларни покка сақлаш зарурлиги таяндикиди. Кенжа ва тажрибали колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Зокиржон Собиров партиянинг пахтачиллик ҳосилдаги қайта кураш ва жадаллаштириш сийосатини етуклик босқичи деган маънода фахрлидан маъзуллади. Бундай суҳбат ва гурунларда колхозлардан совхозларга, бригадалардан дала шиполарига ўтди.

ТЕЗ-ТЕЗ КЕЛИБ ТУРИНГ

Кун кеча Муқимий номидаги республика музика театри жудодий коллектив қашқадарь области қилган гастроль сафаридан қайтиб келди. Шу муносабат билан театр режиссери Рустам БОБОХОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапирди:

— Бу гап Қашқадарь область меҳнаткашлари ҳузурида қилинган гастроль репертуридан «Нурхон», «Шайтон ва муридлар», «Ар...

Муқимий номидаги республика музика театри жудодий коллектив қашқадарь области қилган гастроль сафаридан қайтиб келди. Шу муносабат билан театр режиссери Рустам БОБОХОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапирди:

Муқимий номидаги республика музика театри жудодий коллектив қашқадарь области қилган гастроль сафаридан қайтиб келди. Шу муносабат билан театр режиссери Рустам БОБОХОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапирди:

СОВЕТ-СУРИЯ ЭКИПАЖИНИНГ ПАРВОЗИ ТУГАДИ

ТАСС АХБОРОТИ

1987 йил 30 июль кун Москва вақти бўлган соат 5 дан 04 минут ўтганда Александр Викторенко, Александр Лавейкин ва Сурия Араб республикасининг граждани Мухаммад Форидан иборат халқаро экипаж киши бошқаридиган «Мир» комплекси ичида биргаликда тадқиқот ва экспериментлар программаси бажарилиб бўлганда сўнг ерга қайтиб тушди. Юрий Романенко билан Александр Александров «Мир» илмий-тадқиқот комплекси ичида учини давом эттирмоқдалар.

«Союз ТМ-2» кемасининг туширилувчи аппарати Совет Иттифоқи территориясини белгилаган район — Орқалиқ шаҳридан 140 километр шимол-шарқда ерга қўнди.

Космонавтар Викторенко, Лавейкин ва Форис ерга қўнган ўларини яхши ҳис этишдилар.

Халқаро экипаж киши бошқаридиган «Мир» комплекси ичида Совет Иттифоқи билан Сурия олимлари ва мутахассислари тайёрлаган ҳамда катта илмий, халқ хўжалик аҳамиятига эга бўлган қўшма тадқиқот ва экспериментлар программасини тўла-тўқис бажарди. Сурия табиий ресурсларини тадқиқ этиш ва ағдир муҳитини ўрганиш мақсадида Сурия территориясини

КОСОНСОЙЛИКЛАР, БАРДАМ БУЛИНГ!

Шу йилнинг 24-25 июль кунлари Наманган области қарашли Косонсой, Янгиқўрғон, Чортоқ, Чуст районларида табиий офат юз берди. Айниқса, Косонсой районига юз берган табиий офат жуда кўпчиликни ташвишга солди. Тоғлардаги музнинг эриши, натижада кучли дўл ёғиб, сел келди. Дўл ёғини 45 минут давом этди. Дўлнинг тақалиги 3-4 см, оғирлиги эса 15-20 гр эди

М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ Зеленоград шаҳрида бўлиши

Боши биринчи бетда

Овозлар: Михаил Сергеевич, жамиятнинг соғломлаштирилганлигини, бизга илҳом берганлигини учун сизга кўндан-кўн ташаккур. М. С. Горбачев: Менга мадад бераётганлигини учун сизларга ташаккур. Мамлакат учун кўп ишлар қилдингиз, лекин яна ҳам кўпроқ ишлаш керак. Овозлар: Тушунама. Қилишга тайёриямиз. М. С. Горбачев: Биз олга бораётганда, янада тезроқ ҳаракат қилишни хоҳлаймиз. Сизнинг, Сталиновнинг, прибор-солинисиз тараққийёт бўлмади. Шунинг учун ҳам бунинг ёнбоғида тутишнинг керак, биз ҳам бунинг назарда тутиб, сизларга ердан берилишимиз лозим. Қарлар бор, илмий потенциал чакли эмас, илмнинг дуруст боришига ишонаман.

Овозлар: Партия билан ҳукуматга ташаккур.

М. С. Горбачев: Ҳаммаинида кўпроқ илҳом, тартиб бўлиб, бир-бирингизга ва илҳомингизга яхшироқ қарасангиз, ошқора, батариб, ҳурматга лойиқ вазият бўлса, ҳаётимиз ҳам тезроқ ўзгаради...

Контрол керак, у нарса керак, бу нарса керак, деган гаплар бор, ҳўш шу ишларни ким қилиши лозим?

Овозлар: Биз қилишимиз, ҳалқ қилиши керак.

М. С. Горбачев: Контролларга умид қилмайдим бўлса, у ҳолда мана шу аппаратни янада катталаштиришимиз керак бўлади. Ҳамма ишда демократия бўлса, ҳалқ қатнаша, бу энг асосий гарантия бўлади. Ҳалқ ҳаммасини кўриб туради, ҳамма нарсани билсади, Ҳалқ ҳаммасини билсади, ҳеч бир контрол кўтариб қола олмайд. Мана шунинг учун ҳам ошқоралик керак.

Овозлар: Тўғри! М. С. Горбачев: Одамлар билишлари керак, ўшанда тартиб бўлади.

М. С. Горбачев: Зеленоград савдо марказида бўлиб, молларнинг хили ва сифатига қизиқим, одамларнинг талаблари қандай қондирилатганини тўғрисида ҳаридорлар билан суҳбатлашим.

М. С. Горбачев мактаблараро ўқув-ишлаб чиқариш комбинатининг иши билан танишди. Бу ердаги конвейерда «Океан сирла-

ри» деган электрон ўйин йиғиб тайёрлади. Комбинат раҳбарлари ўқувчилар юқори сифатли маҳсулот тайёрлаб чиқараётганликлари, маҳсулотнинг 99 проценти биринчи тақдимидаёқ қабул қилиб олинатганлигини айтиб берди.

М. С. Горбачев: Шу муваффақиятларини ота-оналарингизга ҳам айтиб берайсизми? Улар ҳам аур бериб ишласинлар.

Энди сизларга алоҳида саволим бор: қайта қуриш ишларини қурайтиб бораётишимиз? Бунинг нима эканлигини билан танишиб чиқдингизми? Синфхоналарда бу ҳақда баҳслашасизми?

М. С. Горбачев: Ёш монтажчи мурожаат қилиб, нега индамайсан, ҳўш сенинг исминг нима, дейди? Миша? Ана ҳолос, адаш эканмиз, нега тортинсан...

Миша Петров: Шу куннинг энг қизиқари масалаларини сениёй ахборот тўрақларида муҳокама қилиб тураимиз. Мўҳим воқеалар тўғрисида навбатма-навбат ахборот тайёрлаймиз.

М. С. Горбачев: Болалар тайёрлаб чиқараётган маҳсулот Чехословакияда қанчалик манзур эканлиги билан қизиқам. Уқувчилар: «Ҳа, яхши ҳатлар олиб турибмиз», деб бараварига жаваб қилишди.

М. С. Горбачев: Мана қўрғинга, болалар тайёрлаган маҳсулот магазинларда борми, ўйин эканлиги билан қизиқайсан. Бу дуруст. Умумий ишларинида мактаб ўқувчиларининг бундай қатнашувлари оммалаштирмай чакли қилишимиз, деб ўйлайман. Уч соат ишлагингиз кун эса узун, ўйнашга ҳам вақт бор.

...Ҳўш қилаётган ишларимизнинг ҳаммасини қайта қуриш, деб атайимиз ва уларни сизлар учун қилдишимиз. Ҳуллас, тайёрланган. Мушаккалларингизни бакуват қилинг, лекин билимнинг охирини ҳам унутманг. Чунки ҳўш бир неча иш қилиб бўлмайди. Замонавий техникага, ҳўшига замон ҳаётини биргина куч билан эришиб бўлмайди. Ўқиб билим олаётганингиз жуда соз.

М. С. Горбачев янги техникани ишлаб чиқувчилар ва корхона раҳбарлари билан қилган суҳбатларида эришган натижаларга юксак баҳо бериб, электроника фан-техника тараққийотининг

олдинги маррасида турганлигини, ижтимоий ишлаб чиқаришни интенсивлаш боради катта-катта проблемаларни ҳал этиш унинг жадал ривожланиши боғлиқ эканлигини таъкидлади. Микроэлектроника эришган ютуқлар машинасозлик комплексини замонавийлаштиришни боришини беэҳтибот белгилаб беради, ҳўшб техникаси ва информатикадан фойдаланиш соҳаларини кенгайтириши, таълим ва социал соҳани компьютерлаштириши таъминлайди.

Шу муносабат билан эконимиканинг базавий тармоқларидан курайтиб барча йўналишларини устув даражада ривожлантириш муҳимлиги таъкидланди. Министрлик ишлаб чиқараётган рўзгор электроникаси молларининг истеъмол сифатларини янада яхшилаш, уларни ишлаб чиқариш ҳаққларини анча кенгайтириш вазифаси қўйилди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ким билан суҳбатлашмасин, уларнинг ҳаммаси партиянинг XXVII съезди, КПСС Марказий Комитетининг январь ва июнь Пленумлари ишлаб чиққан мамлакат социал-иқтисодий тараққийотини жадаллаштириш, эконимикани бошқаришни тубдан қайта қуриш, ҳўжалик механизмининг тақомиллаштириш, жамият ҳаётининг ҳамма томонларини демократийлаштириш йўлини совет ҳалқи астойдил қўллаб-қувватлаётганлиги тўғрисида гапирди. Корхоналарнинг коллективлари тошпирланган вазифаларни бажариш устида қизгин ишламоқдалар. Улуғ Октябрьнинг 70 йиллиги шарафига бошланган социалистик мусобақага яхши кайфият билан қўшилди.

М. С. Горбачев билан КПСС Марказий Комитети Сениёй бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Л. Н. Зайков, КПСС Марказий Комитети Сениёй бюроси аъзоллигига кандидат, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, СССР Соплаи раиси Н. В. Тализин, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, СССР Фан ва техника давлат комитетининг раиси В. Л. Толстик, СССР Фанлар академиясининг президенти Г. И. Марчук, партия ва совет органларининг масъул ходимлари бирга бўлиди.

(ТАСС)

- Боғлар заводи • Дашнобад анорнинг доврўғи қайта кетди? • Ҳазон бўлган хурмозорлар • Алюминий заводининг захарли чанги • Сарюсиёе нажот сўрайди • Илмий экспедиция огоҳ этади

САРИОСИЕНИНГ ЖАННАТМАКОН Боғлари, хурмозору анорзорлари ҳақида эшитганлар кўп. Узбекистон табиятининг ягона субтропиклари ҳам мана шу жойда. Ташкентдан самолётга чиқсангиз 50 минутда афсонавий Боғлар кўйида бўласиз. Бир ёнда Ҳўсир, бир ёнда Боботўр. Улар бу заминнинг мангу чўройига гувоҳ. Бу ерининг сўлим, табияти, латиф манзаралари она заминнинг инсонга беэминнат тўғриси бўлиб туюлади. Тоғлар бағрида кўз очган минглаб булоқлар, шовуллаган шаффоф йирмоқлар, эсрий чинорларни доғда қолдирган ёнғоқзорлар. Улар мовий дараларнинг зеби-зийнати.

Шундай юрда яшаётганиндан фахрланасан. Аммо биров бу манзаралар, бу гўзаллик... омонат, қўрганларингиз рўё деса, не ҳолга тушасиз. Бошингизда чамқок чамқоғандай бўлмайми? Шу гапларга ишонасизми? Биз ҳам ишонмадик. Аччиқ ҳақиқат эса шундай экан. Бугун мана шу гўзал манзаралар ҳавф остида. Нанкин манзаралар, наботот ва ҳайвонот олами, бу ерни эсрлар оша ардоқлаб анвойи боғлар яратган, пахта ва пилла етиштириб элу юртин бойитётган фидойи кишиларнинг соғлиги учун ҳам ҳавф тўғилди. Ҳавога оғу ораб қолди.

Тўстатдан кишиларнинг оромини бузилди. Дастлаб қушлар учиб кета бошлади. Гуллардан ифор, боғлардан тароват кетди. Йўл, сел келиб даррлар тошгани ё эзилла рўй бериб, вайронгарчилик бўлгани йўқ, бошқа фалокат ҳақида ҳам эшитмадик. Бор-йўй Сарюсиёе ва Турсунзода районлари чегарасидан ўн километр шимол-шарқда, тоғ ва даралардан келадиган шовул йўлида алюминий заводи қурилди...

«Эрта тонгда толиқиб, мадорси ўйнамайсиз. Тун бўйи қарча чинаб чиққандек озғимиз тахир». «Ярим тундан сўнг қўчада нафас олиб бўлмайди. Эшик ва дарвазаларни беркитмасангиз ноҳўш хидан жон сақлаш қийин. Кўнган кизгининг ҳўдиди бадбўйис бу боғла бўлса».

Бугун Сарюсиёеда ҳўр қадам шу сўзаларни эшитмасангиз. Эсон ота НАЗАРОВ, Улуғ Ватан уруши инавалиди:

— Касаллик кўнайиб кетди, болам. Истаган одамдан сўранг, тани со одамни тополмайси. Бизни бу кўрнмас ёвдан ҳалос қилинглар...

Ашурбой ота ТОШЕВ, «Ленинизм» колхозининг кекаса деҳқони: — Боғларимиз ҳўсидан қолди. Узум ва ўрик қуриқмоқда. Қуримагиларнинг эса меваси тўкилиб кетяпти. Ҳатто картошка ва помидорга ҳам асар тегди. Дастлаб зардоллар томирдан қурий бошлади, тоқ ва тутлар эса баргидан. Одамлар

қўйди. Улар дастлаб гуллайди, барг чиқаради, ҳўсил тугади. Меваси пишар-пишмас барги билан қуриб бўжмайиб қолади. Аҳоли томорқаси ва колхоз далаларидиғи помидор, картошка, боғлар гармидорсининг ҳам баргаси учди. Хурмо даракларининг ҳўр биринди 250—300 кг дан мева олинди. Ҳўзир 10—15 кг га тушиб қолди. Шафтоли дараклари ҳам шикаст топди.

Тунда соат 12 дан сўнг ва эрталаб соат 5 дан 8 гача алюминий заводи томонидан захарли ҳўво келади. Эрталаб уқудан танангиз оғирлашди, озғингиз қарқаб турасиз. Одамларнинг иш фаолияти ҳам сўсайиб кетмоқда. Қарса-

моғи пахтанинг ҳам ҳўсили камаймоқда. Ғўза энди гуллаганда, шона ва гуллари, сўнгра кўсақларини ҳам тўкиб юбормоқда, дейди бир пайтлар Сарюсиёеда тектиридан 40 центнерлаб «оқ олтин» етиштирган уста деҳқонлар. Айниқса, оқ пахтанинг ҳўсили кескин камаймоқда.

БИР ЙИГИЛИШДА Сарюсиёе районидиғи «Ленинизм» колхозининг бригадари, Узбекистон ССР Олий Советининг депутаты Салима Исломова кўнуб гапирди: — Авалгига қараганда 2—3 баравар меҳнат қилиб, зўрга планга учма-уч пахта етиштиряпмиз. Ғўзалар кан-

ҳамма нарса аввалгидек, ҳеч нарса юз бермагендек. Ҳаёт давом этмоқда. Одамлар ишга қатнамоқда. Болалар чебра, сиздан ҳам кулгу сўгани йўқ. Ҳеч ким ўз юртини тарк этиб кетмаган ҳам. Сирдан қараганда шундай. Аммо кишилар ташвишда. Келажак нима бўлади, болалар соғлиги, ирсиятнинг ҳўзи, ҳўз-кўзиди шу саволларни кўрасиз. Уларга жаваб бермоқ лозим.

Уқран Ғўзачини Юрий Шербак яқинда «Литературная газета»да босилган мақолада «Чернобыль сабоқлари фақатгина архивларда тарих учун, ўтмиш учун қолиб кетмаслиги керак. Бу сабоқлар бизга келажакни яратиб учун ҳам суя билан ҳаводек Ҳўшим деб эди. Бу гаплар феҳта Чернобыль фожисасигина таллуқли эмас. Табиатга, боғларга завоқ келтириб, фаровонликка раҳна солаётган, одамлар соғлигига таҳдид қилуватган алюминий заводнинг сабоқлари ҳам ўтмиш хатоларини ширмасдан, ошқора тан олишни шарт қилиб қўймоқда. Ҳа, бу корхонанинг одамлар тизги яшайдиган, наботот олами ноёб, тўкинчилик, фаровонлик ҳазинасида қурилиншининг ўзи салбий ҳўдаслар авж олган яқин ўтмишининг катта хатоси эди. Биз, бугунги қайта қуриш даври одамлари ўтмишдан меҳор қолган бошқа кўнлаб муаммолар қурамоғи ҳам дуч келиб турибмиз. Биз қачонки бу хатоларни ошқора тан олсак, шундагина ундан тезроқ қутулиш йўли ойдинлашади. Оқинида шундай мураккаб вазият турибди. Ҳўзир завод учун жой нотўғри танланганлиги қисман эфирроф этилмоқда. Сарюсиёеликларнинг гувоҳлик беришича, корхона ўзининг захарли чангидан зарар қўраётган жойларга оз бўлса-да товоқ тўлмоқчи бўлаётганлиги ҳам бу хатоларнинг тартиб тан олинишидир. Аммо бу муаммони ҳал этмайди. Корхона раҳбарлари кайсарлик билан масалани принципил ҳал этишни истамейлтирди. «Правда» газетасининг шу йил 27 июль сониде босилган «Ватанга ҳўн эиба етмасин» сарлавҳали мақолада ўтмиш хатолари ҳақида фикр юртилиб, Орлонинг қуриши билан боғлиқ фалокатлар суа ҳўжалик органларининг хато ишлари тўғрисида келиб чиққанлиги рўй-рост айтилди.

Алюминий заводи мисолида ҳам шу ҳол тақдорланмоқда. Ҳўхубки, КПСС Марказий Комитети яқинда «Мамлакат бир қанча районлари ва санаот марказларидаги экологик вазият тўғрисида» деб чиқарган қарорда кўнлаб инаистратегия ва идораларнинг раҳбарлари «Уларга қарашли корхоналарда атраф-муҳит булганлигининг олдини олиш учун ташкилий-техникаий тадбирларни ишчилик ва кунт билан амалга оширмаётганлиги қаттиқ танқид қилинди. Экологик вазиятни тубдан яхшилаш ишнин кенг ва комплекс ҳолда авж олдинди юбориш, бунинг ҳал этишга катта сениёй аҳамиятга молик умумҳалқ иши сифатида қараш вазифаси кун тартибига қўйилди.

САРИОСИЕДА ЭКОЛОГИК ва маънавий-психологик аҳвол кескинлашиб бормоқда. Бу муаммони қардош тожики ёзувчилари ўз республикаликлари доирасида кўтариб чиққанликлари бизни мамнун этади, албатта. КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленуми иқтисодий бошқаришни қайта қуриш масаласини илгари сурди. Шу муносабат билан қўнлаб савол келиб чиқди. Ҳўш, алюминий заводи бераётган фойда билан у етказётган зарар биринга мувофиқми? Бугун партиямиз йўл-йўриқлари, қайта қуриш талаблари асосида мана шу фойда зарарни ҳўсир-китоб қиладиган пайт келди. Оқини айтаганда эса фан-техникаий ютуқлари ҳали муҳитга зарари кам алюминий ишлаб чиқариш технологиясини яратгани йўқ. Демак, ўз-ўзидан равшанин, масала в завоқ, ё одамлар деган маънода буни кескин бўлиб турибди. Бунинг таълими керак.

Мурод АБДУЛЛАЕВ, «Узбекистон адабиёти ва санъатининг махсус мухбири»

ТАН ОЛИНМАЁТГАН ҲАҚИҚАТ

Ҳайрон. Етти авлодини билувчи кескелер ҳам бу синоатнинг тағига ета олмадилар. Бир пайтлар бугун юртининг дастурхонини, республика бошқарушини Дашнобаднинг чойнакдэй-чойнакдэй келадиган қирмизи анорлари обод қилиб турар эди. Энди эса Дашнобад анорларидан ҳам фазиз кетди. Уша чойнакдэй-чойнакдэй келадиган ноёб навали анорлар пишиб етилмасдан қорайиб қолмоқда.

Сарюсиёеда қўнмадан пилласи билан машур бўлган. Бу ерининг ўзига хос табияти, тўрларнинг кўнлиги, мўл-кўл «қунаш тола» етиштириш учун қўнлаб шартно яратган. Аммо 1980 йилда 265 тонна пилла берган районда ялли пилла ҳўсили 2,5 баробардан эидаёқ камайиб кетди. Чунки завод тарафдан эсдагитан шовул йўлида жойлашган Свердлов номидаги, «Правда» ва «Ленинизм» колхозлари, «Дашнобад» совхози ҳамда «Коммунизм» совхозининг айрим бўликларида ипак қурти боқилмайдиган бўлди.

Жума Пирназаров номидаги колхоздан Муртазоевлар оиласи уч йил аввал илм кг га етказиб пилла берган. «Ленинизм» колхозининг Бойтўра қишлоғида яшовчи Поновлар оиласи ҳар йили пилладан 2—3 минг сўмлаб даромад олган. Ҳўзир улар сингари юзлаб машур пиллачилар ўзларининг давлат учун бениҳоят фойдали юмушларидан ҳам, оилавий даромадларидан ҳам маҳрум бўлиб қолдилар.

Эндиликда Сарюсиёега чегарадош Денов ва Олтинсой районларининг шимол-шарқидиғи ҳўжаликчилари ҳам йил сайин атмосфера ҳавосининг булганлишидан азият чека бошлади. Тўғри, бу ерларда алюминий заводининг тахир Сарюсиёега нисбатан камроқ, Барибир одамлар ташвишда.

Иброҳим АЛИМАРДОНОВ, «Денов» совхози директори: —Заводнинг кенгайиши шу ҳолда давом этса, бу ерларга ҳам пўтур етади. Бизда пилла учун барг етишмайди. Илгари Сарюсиёеда олиб келадиган олиб келган тўт барглар билан боқилган пилла турткин бизда ҳам ўла бошлади...

Алюминий заводининг захарли газлари тахирини бугунга келиб Денов шаҳри ва шу районнинг Илчи номидаги совхоз, «Москва», «Октябрь» 50 йиллиги, «Партия XXV съезди», Ленин, Ульянов номидаги колхозларга етади. Турсунзода шаҳридан 70 —75 км узолликда жойлашган ҳўжаликлар ҳам зарар қўра бошладилар. Заводнинг бундай тахирини зонаси кенгайган сари деҳқончиликнинг агосий тар-

Уч-тўрт йил муқаддам пилла қуртлари ёппасига қирила бошлади. Ҳўжаликлар, районлар пилла планини бажара олмади доғда қолди. Колхозчиларнинг даромади ҳам пўтур этди. Ахир Сарюсиёе ва Денов республиканинг энг машур пиллакорлари ватани эди. Ниҳоят, олимлар қарқирди. Сабаблар ўрганила бошланди. Сабаб ҳам топилиди, чора ҳам «қурилди». Пилла қуртининг қирилишига сабаб тўт барглар экан. Ҳаводан оғу ютган барглар қуртларини ҳам захарлади. «Чора» шу бўлидики, алюминий заводининг захарли тахирини кучли бўлган ҳўжаликлардан пилла плани олиб ташланди.

Боғларни заъфарон этиб, мева-чеваю, полза махсулотларини барбод этвётган, одамларнинг соғлигини кемираётган завод эса ҳамон атраф-муҳитга оғу сочишда давом этмоқда.

Шарафиддин НАСРИДДИНОВ, «Ленинизм» колхозининг ўринбосари: —Тожикистоннинг Турсунзода шаҳридаги алюминий заводи ишга тушмасдан аввал колхозимиз биргина пилланинг ўзидан ҳар йили 60 минг сўм даромад оларди. Ҳўзир бир пиллакор оила эса рўзбори учун бир ярим минг сўмдан, уч-тўрт минг сўмгача даромад қиларди. Эндиликда ҳўжаликлар ҳам, одамлар ҳам мана шу даромаддан маҳрум бўлди. Сабаби, завод қурулганда чиқвётган фтор бирикмалари дов-даракларини ҳам, жониворларни ҳам захарламоқда.

Тўрт йилдан бунён йиллик ўрда дараклари мева бермай

Ушбу мақола газета учун тайёрланганда Урта Оснёе регионал илмий-тадқиқот институту ва республика табиий муҳитини назорат қилиш бошқарушининг бир гуруҳ мутахассислари Сарюсиёе ва Денов районларидан бўлган экспедициядан қайтиб келишди. Экспедиция раҳбари, шу институт ҳаво ифросланишининг табиий муҳитга тахиринини ўрганиш лабораториясининг мудири, биология фанлари кандидати С. НИШОНХУЖАЕВАНДА экспедициянинг дастлабки ҳўсулалари ҳақида сўзлаб беришни илтимоқ қилди.

Атмосфера ҳавосининг тожикистоннинг заводидан чиқвётган фторидлар билан ифросланиши жўдиди экологик муаммо бўлиб турибди. Чунки катталиги жўдидан жўдидан кичинки ўрнида турвак бу тигант завод Тожикистон ССР ва Узбекистон ССРнинг аҳоли тизги яшайдиган, ноёб деҳқончилик махсулотлари етиштириладиган обод ерлариде жойлашган. Экспедициямаз 15 кун боқинида заводнинг тахирини доирасидаги Сарюсиёе ва Денов районлари территориясида комплекс тадқиқотлар

БИЗ НИМА УЧУН БЕЗОВТАМИЗ?

Шу йилнинг 22 июлида Узбекистон ССР Ёзувчилар союзиде пахта терши машиналарининг конструкторлари, олимлар билан ёзувчиларнинг давра суҳбати бўлиб ўтди. Давра суҳбатида умуман бугунги мавжуд пахта терши машиналарининг ҳўлати, уларнинг деҳқон талабига қанчалик жаваб бераётганлиги ҳақида кескин фикрлар билдирилди, тақинқилар айтилды. «Ешлик» журналнинг 1987 йил феврал сонида босилган «Машинанинг аъло, аммо...» мақолаеси муносабати билан қизгин баҳс бўлиб ўтди.

А. Рустамовнинг пахта терши машинаси устидаги баҳслар кишини йўга толдиради. Масаланинг маънавий томонлари ўйлабди кишини. Шу боис ҳам муҳбиримиз «Ешлик» журналнинг редактори Омон Матжондан журналнинг мазкур масаласга мурожаат қилиш сабабларини сўради.

ёзининг авж олиб кетиши сабабларидан биттиси эмасмикин? Сўзим фожероқ эшитилди, лекин ўйлаб кўринг, мантиқ шифақтисиз нарса: қанчадан қанча ўқувчилар кўли билан терилган пахталар машинада терилди деб, «Машинада терилган пахта фалон миллиондан ошди», деб фалон маълумотлар берилди. Пахта терши машинасини кентариб қўйган ҳолда ама-шия термини илгорларми? Булганлар қанча! Бу ҳол пахта терши машинасини яратган жами ташкилотлар ва кишилар учун ҳам «обру» эди-ки! «Мана, бизнинг машиналар қандай мўъжизалар содир этмоқда!» Биз ишлаганми?»

Ҳа, бизга бунинг нима алоқаси бор? Пахта терши машинаси! «Ешлик» журнали бу қадар озурдагон мақолаини эълон қилишининг босиси нима бизнингча, бу масаласга республикадаги барча ҳалол-поқ кишилар жон кўзлари билан қарашлари керак. Бу борадаги улкан ҳатоларик, қозғоабозлик, бюрократизм, мувозиллик, маҳкамавозлик, «оз хўнрам — соз хўнрам» кайфияти кўпдан бери фожиз этилган эди. «Ешлик»да 1985 йилда эълон қилинган «Ғўлбил ота мўрсомий...», 1987 йилда босилган «Машинанинг аъло, аммо...» номили мақолалар ва кўнне кеча Ёзувчилар союзи ўтказган давра столи жуда кўп масалаларнинг асосига рази солиш имконини берди. Шу йилнинг ўзида «Правда», «Известия», «Правда Востока», «Узбекистон адабиёти ва санъати» каби катор нашрларда пахта терши машинаси мукамал нуҳсанининг йўқлиги танқид қилинган мақолалар ҳалқимизнинг юрағиде пайдо бўлаётган катта безовталикнинг ифодасидир.

регати ишлаб турганда улар мактабдаги умрининг етмиш фоизини далаларда саргардон ўтказишга ҳўжат қолармиди? Шу масаланинг давоми: биз ҳўзир болаларимизнинг русча билимисидан номинанман? Болаларимиз қайси фондан қанот боғлаб учиб кета олибди, она тили предметидаги, математика ва физикадаги! Бугун бошқа бир тоғфа ақли ваъзоланиб турибди ўзбек йигитларининг аниқ фанларга — инженерлик фанларига майли йўқлигини, савдо ва бозор енгил соҳаларга уриб кетаётганлигини тўғ аниқиб танқид қилдилар. Улар Анвар Рустамов каби ҳалқ талаблари, ҳалқ инженерлари ўз илк ва умидли кашфийотларини кўтариб идорана-идора сарсон юрганларини ахши билдиладилар. Академиядагилар-ки! Уз институтларига беш йиллик планини тузиб бериб, бу қарфасмон планларга на ташқаридан бировин киритдилар! Бу — ўша турунлик йилларининг ва йўлларининг давоми. Барча инстиутларининг маҳкама ва муассасаларнинг планлари фақуллода ва умидбахш янгиликларни ҳўсирга олишлари керак-куй! Уларда бир неча бўш параграфлар, ноль нукталар бўлиши заруркуй! Ҳалқ даҳосини панлаштириб бўладими ўзи! Бюрократизм амакиннинг иш-тахаси ҳали бир неча авлод ёш ижодкорларининг ризиқларини еб юборишга етади, дейман-ов! Ҳудуд шу ўрнида «киллатининг тараққийотини ўз кедарлар камолоти белгилайди» деган ленинча ҳўрсомий кўз олдинга келтириб кўрсав... Бизда аъло қандай бўлиб чиқар эди.

Аслида эса аҳвол қандай эканлиги оилиб қолди. Энди бугун нафақат «Ешлик» журналнинг ўқувчилари, республикадагилар ҳар бир ҳалол инсон, ҳамма касб эгалари шунинг учун ҳам бу масаласга жўдиди ўз тахир ва хиссаларини қўшишлари керак. Ўйлаб кўришлари керак.

Бир қараганда пахта терши машинасига алоқаси йўқдэй кўрнатиноди, лекин аъвезиз мантиқини кузатиб — республикада юз берган ва ҳўзиргача юз бериб келаватган салбий ҳўлат ва ҳўдасларининг бир арқони билвосита шу масаласга келиб боғланади! Санайим:

Давом этамиз. Қишлоқ мактаблари ўқувчиларининг бир неча авлодини ўйланг! Енидаги далаларде подбортин эрта-кечинги пиллад қилмайдиган созу фаранг терим аг-

Бу ҳақида мақолаининг эълон қилиниши ва кеча Ёзувчилар союзида ўтган давра столи бюрократизмининг туб илдизлари билан ҳам очиниб берди. Бу даврада катнашган ёзувчиларининг олдинда шуғулланиш керак бўлган масалалар кўтарилиди, очилди, шунингдек, терим агрегати яратувчи олимлар фикрлашиб олишлари учун ҳам кўнлаб ахборотлар ошқор этилди. Гап улуг одамларнинг фикрларини миёнбардан усталик эмас, гап бу соҳанинг энг кичик проблемаларига ҳам катта

Дефляция қилмасдан ҳам пахтаини тараверадиган маши-на бундан ўн беш-йигирма йил бурун яратилганда бутфос чендик сола олармиди? Бунинг ўзингиз ўйлаб кўрасиз.

Дефляция қилмасдан ҳам пахтаини тараверадиган маши-на бундан ўн беш-йигирма йил бурун яратилганда бутфос чендик сола олармиди? Бунинг ўзингиз ўйлаб кўрасиз.

Дефляция қилмасдан ҳам пахтаини тараверадиган маши-на бундан ўн беш-йигирма йил бурун яратилганда бутфос чендик сола олармиди? Бунинг ўзингиз ўйлаб кўрасиз.

Дефляция қилмасдан ҳам пахтаини тараверадиган маши-на бундан ўн беш-йигирма йил бурун яратилганда бутфос чендик сола олармиди? Бунинг ўзингиз ўйлаб кўрасиз.

Дефляция қилмасдан ҳам пахтаини тараверадиган маши-на бундан ўн беш-йигирма йил бурун яратилган

АБДУЛЛА ҚАҲҲОРНИНГ 80 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

НСОН БОЛАСИ оёққа тўриб...

1940 йилда «Тортиқ» деган...

Ана шундай оғу кўкка сиймай...

бўлган деганим яхши эълан...

«Тортиқ»дан «УФҚ»қача...

мағансиз. Шуларни ўқинг...

Бу меҳнаткаш, сабр-бардош...

«Кизил» газетасида тўрт сон...

Кўзимни очсам тоғ еришган...

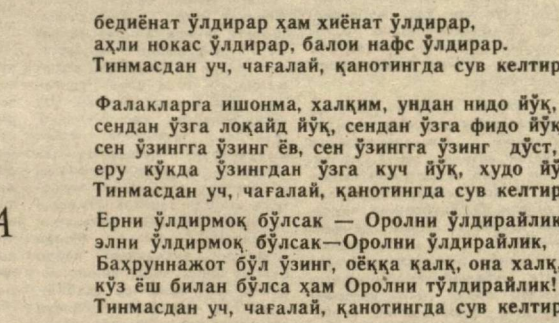
«Тепки» 1942 йилнинг 7 ноя...

«Тортиқ»дан «УФҚ»қача дом...

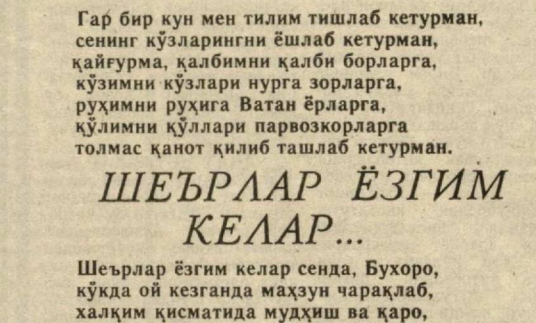
ХАП ГАЛ ЕЗУВ столим ёниг...

Сулаймон РАҲМОН
ЧАГАЛАЙГА ТАВАЛЛО
Орол ўлиб борапти, кимса кўриб «ув» демас...

СУРАТДА: Асад Мухтор, андижонлик меҳнат ветерани Турсуной Каримова, Абдулла Қаҳҳор, Кибриё Қаҳҳорова, Насрулло Охундий, Санд Аҳмад, Собир Абдулла...

Талъат СОЛИЕВ
ШЕЪРЛАР ЁЗГИМ КЕЛАР...
Гар бир кун мен тилим тишлаб кетурман...

ДОРБОЗ
Машхур дорбоз Тошканбой ота ва унинг фарзандларига
У ана, турибди кўзларини юмиб;

ТОПИЛМАЛАР

Ўзбек халқи ва айниқса Марғилон аҳли ўзларининг сеvimли хамшаҳарлари—XIX асрда яшаб, иккнд этган классик шоира Увайсий билан ҳақли равишда фахрланадилар. Лекин шоиранинг тарихиман ҳоли, у яшаб ўтган Марғилон шаҳридаги ҳовли-жойи ёни Увайсийга оид ёдгорлик буюмлар ҳақида маълумотлар йўқ деса бўлади. Номинк гаплар, эъдиқли фикрлар кўп.

Адабиётшунос Тўхтасин Жапоровнинг «Ўзбек шоирларини» китобида шундай муамлолар бор: «Махшур марғилонлик Юсуфжон Қизқинчи айтишича, Қўчон хоним Амир Умархон Увайсийга атаб Марғилонда муҳташам бир иморат солиб берган, бу иморат Марғилондаги илқикли фабрика масъудаси бўлиб, 1941 йилгача унда шоиранинг авлодлари яшаб келганлар».

Яқинда Марғилонда шаҳар жамоатчилигининг талаб ва истажларига биноан шаҳар партия ва совет ташкилотлари ташаббус кўрсатиб, XIX асрда курилган Саид Аҳмадхўжа мадрасасида адабиёт ва санъат музейи ташкил этишга қарор қилдилар. Музейимизнинг энг катта залларидан бири аниқта Увайсий ижодидаги бағишланади. Шу сабабли ҳам шоиранинг ҳаёти ва ижодий фаолиятига оид экспонатлар йиғиш мақсадида изланиш бошланди.

ЮҚОРИДАГИ МАҚОЛАНИНГ МУАЛЛИФИ

Ҳамид Усмонов билан шу йилнинг февраль ойида Марғилонда Ойбек уй-музейи ўтказган адабий нечада танишдим. Ҳандама Ҳамид ака янги ташкил этилган музей, Увайсий ҳақида ҳовли ва айнаси Тошкентга олиб кетилган устун ҳақида эхтирос билан сўзлаб берди. У кишининг аниқлашича, ўша ҳовлидаги оилавий қабристонга Увайсийнинг қабри ҳам бор эмиш. «Бу уйда ҳамид-аждодларнинг шу хилхонага — оила қабристонига қўйганлар», деди Ҳамид ака. Шу хонадон эгаларидан бири Эшонча Махдумов қўлида авлодлари ҳақида маълумот беришчи санойи шажара ҳам сақланиб қолган экан. Ҳ. Усмоновнинг тахминича, бу ҳужжатда балки Увайсийга доир маълумот ҳам бўлиши мумкин. Бу фактларни аниқта ўрганиш лозим. Келишимизга мувофиқ мен Тошкентда Алишер Навоий номидagi музей ҳақида ўша устун бор ёки йўқлигини аниқлайдиган, Ҳамид ака эса санойи шажарани ўрганиб чиқадиган бўлди.

Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейининг экспонатлар рўйхатида бундай устун йўқлиги ишонч ҳосил қилган. Марғилонга борган олимларни излай бошладик.

Ҳ. Сулаймонов номидаги Қўлезмалар институтида филология фанлари доктори М. Қодировога шу мазмундаги савол билан мурожаат этдик:

— Ҳақиқатан ҳам биз Музаляна Алавиа ҳамда Эйтибор Иброҳимов билан бирга Марғилонда ўша ҳовлида бўлганми? Бизни — деди Махдумов — Бизни у ерда эски бошлиғи кузатиб борган эди. Ҳовлидаги бир уюм ёгочлар устида ётган ўша устун ҳам кўрганми? Уй эгаларидан Увайсийга оид бирон-бир илҳий аҳамиятга эга бўлган маълумот ололмадик. Устунни ҳам олиб кетганимиз йўқ.

Беруний мукофоти лауреати Музаляна Алавиа ҳам М. Қодированинг сўзини тасдиқлаб шундай деди: — Биз — Махдумов ва Эйтиборхон билан бирга ўша йили Андижон областининг Марҳамат райониди яшовчи шоира Марғилоннинг уйда бўлган эдик. Мағзий Увайсийнинг чеvarаси Холжон отининг адабий таҳаллуси. Шоира ўша вақтда 88 ёшда эди. У бизга Марғилонда Увайсийнинг жияни Абдуразоқ ҳофизнинг уйи борлиги ва ўша уйда унинг авлодлари яшаб турганини айтиб адресини ҳам берган эдик. Мағзийнинг уйдан чиқиб туғри Марғилонга бордик. Қараган ки, бу хонадон Увайсий Марҳамат райониди Увайсийнинг қариндошлари борлигини билмас эканлар. Бизга Увайсий ишганин билмас эканлар, деб бир уснодан кўрсатдилар. Наҳсини билан безатилган, эскилар билан битилган чаъулар битилган устун. Агар бу устуннинг Увайсий уйига оидлиги аниқланса, Навоий музейида намойиш этиш мумкин бўлар экан, деган фикр ҳам айтгандик ўша-фикр ҳам айтгандик олиб дедик. Лекин устунни олиб кетмадик.

Мен Музаляна опага ўша хонадонда қандай топилган санойи шажара ҳақида сўзлаб бердим.

Агар ўша санойи шажарада Увайсийнинг ҳам номи ёзилган бўлса, унинг уйи ва ўша хонадондаги қабри ҳақида аниқроқ фикр

ди Ҳабибхон опа. — Ҳабибхон опа, сиз Увайсий ишганин уйдан қолган катта ўймакор устунини Тошкентга олиб кетишган, дегандингиз. Шу ҳақида батафсилроқ сўзлаб берсангиз.

— Эсимда бор. Алишер Навоий юбилейи олдидан бўлса керак. Тошкентдан икки аёл ўймакорни атириб келишди. Ўймакорлиги билан газал битилган тўрт қиррали устунини томоша қилишди.

Ҳабибхон Абдуллаеванинг айтишича, шу аёллардан бири ўзини Алишер Навоий музейининг директори, деб таништирган.

— Уша аёлнинг исми Хатича эди, фамилияси Ёлдида қолган, — деб сўзмида давом этди Ҳабибхон опа. — Катта устунини қандай қилиб олиб кетасизлар! — деб сўрдим улардан.

— Поездада олиб кетсак керак.

— Поездада сизгамики!

— Биз станцияга бориб вокзал бошлиғини билга олиб келамиз. У нима деса, ўша, — деб аёллар станцияга чиқиб кетишди. Анча фурсатдан сўнг вокзал бошлиғи билан бирга қайтиб келишди ва устунни қалин қоғозга ўраб, юк машинасида олиб кетишди. — деди Ҳабибхон опа.

Маълум бўлдики, Увайсийга оид ёдгорликларни қидирса топилар экан.

Ҳабибхон Абдуллаева совга қилган табаррук сандиқча билан мис қумгон музейимизни Увайсийга алоҳида ажратилган хонасига қўйилган нобб ёдгорликлардан бири бўлиб қолади.

Ҳамид Усмонов, Марғилон шаҳар адабиёт ва санъат музейининг жамоатчилик асосидagi директори

СЎЗ АНИҚЛИГИ — ФИКР ТИНИҚЛИГИ

Ҳурматли редакция! Она тили ва нутқ маданияти масалаларини ёритганингиздан мамнуиман. Бу мақолалар менда ҳам анча фикр-мулоҳаза уйғотди.

Маъно ифодалаш имкониятлари ҳақида луғавий таркиби жиҳатидан бой ўзбек тили фан-техника тобора ривожланиб келишган даврда рус ва хоржий тиллардан кириб келаятган сўзлар ҳисобига янада тақомиллашмоқда. Бирок кўп ҳолларда ўзбекча эквиваленти бўла туриб, сўзининг бошқа тилдан ўзлашган шаклини қўллашга ружۇ қилинапти. Масалан, контроль қилиш, ақтуал проблема, конкрет вазифа сингари қўллаш, ақтуал проблема, радио ёки телевидение директори, хатто муҳаррирлар ҳам уларнинг ўзбекчасини қўлламайдилар. Ахир, шуларни назорат қилиш, муҳим масала, аниқ вазифа деб қўлласак, нутқимиз тушунарли ва таъсирчанроқ бўлмасмики?

Кези келганда шунинг ҳам айтиш керакики, радиоэшитириш ва телекўрсатувларда нарсасиз ҳодисаларнинг тасвирий ифодасини қўллаш ҳоллари кўп учрайпти: техника жилворлари, «оқ чашма» ижодкорлари, «оқ олтин» ижодкорлари, «зар инан» ижодкорлари, «қиртин дон» ижодкорлари... Назаримда, бу нутқимизда махмуллик, сунъийлик ва китобийлик каби қусурларини қуйайтирам. «Ижодкор» сўзининг сийқалаштирилиши ҳам кўпчиликнинг гашига тегади.

Бир маҳаллар «Меҳнат ва турмуш» журналининг «Сўз мулқига саҳнат» рубрикаси орқали халқимиз тилидаги эскириб қолган сўзлар ҳақида маълумот бериб бориладилар. Шундай рубрикалар яна тикланса, унда архаик сўзлар қатори, ўзбек тилига рус ва чет тиллардан ўзлашаётган интернационал сўз-ибораларнинг моҳияти ёритиб бориладилар, олимларимиз она тилимизнинг ҳозирги ҳолати, келажак тўғрисида мақолалар билан қатнашиб турсалар, эзгу иш бўлади.

Ҳ. ТОЖИМАТОВ

ХАТ МУАЛЛИФИ ТАЪКИДЛАГАНДЕК, ЎЗБЕК АДАБИЙ ТИЛИ, ЎЗБЕК ТИЛИДА СЎЗ ҚўЛЛАШ МАДАНИЯТИ УЗОҚ ТЭРАҚИЙЭТ ТАРИХИГА ЭГА. ЛЕКИН ЎЗБЕК АДАБИЙ ТИЛИНИНГ ЖЕДАЛ РИВОЖЛАНИШИ УЛУГ ОКТЯБРЬ СОЦИАЛИСТИК РЕВОЛЮЦИЯСИДАН КЕЙИНГИ ДАВРГА ТЎГРИ КЕЛДИ. БУНДА ЎЗБЕК ТИЛИНИНГ ИЧКИ ИМКОНИЯТЛАРИ, СЎЗ ЯСАШ, ХАЛҚ ТИЛИ, ШЕВАЛАРДАН СЎЗ ОЛИШ КИТАТ АҲАМИЯТГА ЭГА БЎЛДИ. ШУ БИЛАН БИР ҚАТОРДА, ЎЗБЕК АДАБИЙ ТИЛИ ТАРАҚИЙЭТДА ТАШКИ ОМИЛЛАР, ХУСУСАН, ЎЗБЕК ТИЛИНИНГ РУС ТИЛИ БИЛАН ЯНА АЛОҲАДА БЎЛИШИ ҲАМ ЖИДДИЙ РОЛЬ УЙНАДИ.

Рус тилидан сўз олиш ва нусха кўчириш ҳозирги ўзбек адабий тили лексикасини ўзгариш йўлларида бири, ўзбек адабий тилида умумсовет лексик катлами ҳосил бўлишининг асосий манбаидир. Катта сийсиз ва ижтимоий-маданий аҳамиятга эга бўлган бу жараёнини натижаларини биз ўзбек тили луғавий таркибининг деярли барча соҳаларида кўраемиз.

Узга тиллардан, хусусан, рус тилидан сўз олиш масаласида икки ҳодисани фарқлаш лозим. Ўзбек халқи учун тамомла янги ҳодисаларнинг номлари ёки ўзбек тилида ўз атамаси бўлмаган ҳодисаларнинг номлари кўпинча сўз ўзлаштириш йўли билан ҳосил қилинади. Бунда ўзга сўз аслида қандай бўлса, айсан шундай ёки қисман ўзгариш билан олинди ёхуд ўзга сўздан нусха кўчирилди. Нусха кўчириш — ўзлаштирувчи тил материали асосида ўзга тилдаги сўзга маъно ва вазифа томонлардан мос янги сўз ҳосил қилиш дедимки. Ҳозирги ўзбек тилида рус тилидан ва рус тили орқали бошқа тиллардан олинган ва нусха кўчириш йўли билан яратилган сўзларнинг кўпчилиги ана шундай сўзлар бўлиб, ўзбек тили луғат составининг муҳим ва зарур қатламларидан бирини ташкил этади.

Рус тилидан ва рус тили орқали бошқа тиллардан бу

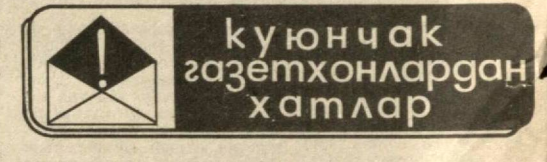
Лекин долзарб сўз ҳам ақтуал сўзининг маъносини тўлиқ ифода этмайди.

Аниқ ва конкрет сўзларнинг маъноларида ҳам мана шундай нозик фарқлар бор. Аниқ сўзининг маъноси очик-ойдинлик, маълум намунага мослик, шубҳасизлик, тенгбаробарлик эга. Бу сўз қоронғида аниқ кўриш, нишонга аниқ ўрмоқ, аниқ таржима, унинг келиши аниқ каби бирикма ва гаплар таркибиде қўлланади. Агар бу бирикма ва гаплар таркибиде аниқ сўзини конкрет сўзи билан алмаштирадик, онгмишда дарров гапизлик ҳисси уйғонади. Бунинг сабаби шундаки, конкрет сўзининг маъносиде реаллик, мавжудлик, бағлилик, тенгбаробарлик бор. Бу сўз махму, абстракт сўзларнинг эъди, антоним ҳисобланади: махму нарса — конкрет нарса; абстракт нарса — конкрет нарса.

Контроль ва назорат сўзлари орасида ҳам шунга ўхшаш фарқлар бор. Айтилганлардан ақтуал ва муҳим, аниқ ва конкрет, контроль ва назорат сўзларининг маъноларида ўзроқ ақиллик кўп экан, деган хулоса чиқмайди, албатта. Бу сўзлар маъно томондан ўзроқ ақил, жуфта ақил, лекин уларнинг маъноларида услубий ҳосиллашмиш маълум тафовутлар ҳам бор. Бундан ташқари, ақтуал ва конкрет сўзлари рус тилидаги ақтуальный, конкретный сўзларининг айнаси ўзи эмас, балки ўзбек тили лексик системасига мослаштирилган кўрсаткичлардир. Бу тилдаги сўзлар тилимизнинг ўзига хос сиймонлари деб қаралади. Халқимизда «Қалопа» келтирсанг, қор ҳам ёнади, деган мақол бор. Гап тилимизда мажму сўзларни ўз ўрнида, маъно ва услуб жиҳатидан аниқ, шаклан сийлиқ ва жоизбили ишлата олишда.

Ирстойя ҚўЛҚОРТОВ, филология фанлари доктори, профессор

ШАҲРИМИЗНИ СЕВАСИЗМИ?

Ҳурматли редакция! Газетада «Таклиф қилман». «Кюнчак» газетининг айтадиган хатлар». «Очигини айтганда» рубрикалари остида республикамиз шаҳар ва қишлоқларга ҳаётига оид жуфта кўп муамлолар бериб бориляпти. Мен ҳам ўзини ўйлантриб келаятган бир таклифни ўртага ташламоқчиман.

Кундан-кунга очилиб, яшариб бораётган пойтахтимиз — Тошкентнинг ўзиде қанчал қилинишни керак бўлган муамлолар бор. Очинини айтганда, шаҳримиздаги автомобиль йўллари талаб даражасида эмас. Йўл деганда мен автомобиль юрадиган жойининг ўзини назарда тутмайман. Эйтиборингиз учун Навоий кўчасини олайлик. Бу йўл Ш. Руставели кўчасидан то Студентлар шаҳарчасига бориб уланади. Йўлнинг икки чеккасида пидалар учун йўлга қилинган. Шуни кизиқчи, йўлга ва йўл оралиғида жой на шаҳар ободончилиги бошқармасидаги, аниқ айтиш керакда, бундай қандайдир қўшма маълумот берилганми? Шунинг учун йўлнинг асфальтлангани билан иш битди эмас. Йўл билан йўлга оралиғидаги жой ёзда чанг қишда лойга қоричи ётади. Қийин-қийин Беруний проспектида яшайтган оилаларнинг фарзандларига қийин. Бу ерда би-

рон дам олиш мумкин бўлган жой йўқ. Кўчалар чанг, сайрга чиқсанг, ўтириб нафаси ростиладиган бирон ўриндиқ йўқ. Ҳолбуки, йўлқалар билан йўллар орасида гуллар экиш, қўқалам зорлаштириш учун кўп нарсаси керак эмас. Ҳатто ҳанси йўли билан ҳам амалга оширса бўладиган иш. Ўйлаёсан-да, йўлларнинг атрофи гулзор бўлса, ям-яшил йўлқалардан оқшомлари юриб сайр санг. Ҳар 100 — 150 метр масофага бир нуфур-бир нуфур ўриндиқ ўрнатилган бўлсаки, нафаси ростила санг.

Наҳотки, жиндай нафасини ростлаб, болаларни сайр қилдириш учун ҳам Ленин майдони ёки Санъат саройи атрофидаги хиебонга келсанг. Дўпни тор келганиданми илгари қурилган бинолар олдиде бун қолдирилган майдонларга ҳам уйлар қуриб юборилмоқда. Халқимиз — болажон халқ. Бу нарсаси шаҳар ижтимоий-маданий ўйлантирмагандаги, аниқ айтиш керакда, Ахир бу болалар қаерда ўйнайди, қаерда дам олади, қаерда қўмилиди? Чўмилиш учун шаҳар марказига, Бош универсал магазин олдидеги фонтанга бориши шартми? Спорт майдонла-

ри ҳақида ҳам шунга яқин мисолларни айтиш мумкин. Спорт иншоотлари билан бирга қурилган биноларни учратиб қийин.

Кейинги масала — маданият ҳаётига доир, сўнгги йилларда шаҳримизда театр, кинони пропаганда қилиш сусайтриб юборилди. Чунотки, шаҳарнинг бирон жойида қўнғилдадек қилиб ёзиб қўйилган афишаларни кўрмаймиз. Бунинг учун махсус жойлар ҳам йўқ. Муҳимий олимпиада театрининг бир ойлик репертуари ёзилган афишаларни шаҳримизни истаган бурчадиган топши мумкин. Репертуар ёзилган буз латта ёмғир, шамол, қушдан ранги ўнгиб, айрим жойларда тупроққа қоршиганча ётибди. Ёки сиймоғочга мийланган қўйи-ча турбиди. Ахир шу ҳам санъатга ҳурматми?

Истардикки, шаҳримиз обод ва кўрнам бўлса. Бу шаҳримиз меҳмонларининг ҳам, унинг аҳолисининг ҳам нафийига таъсир қилган, барчага кўтаринки руҳ бахш этган бўлади.

Т. МАХМУТАЛИЕВ, ТошДУ ўқитувчиси

ҲАР БИРИМИЗ МАСЪУЛИ

Бундан олти йил муқаддам Бешариқ шаҳрининг Шаварди қишлоғида майдон таҳминан тўрт ярм-беш гектарда келадиган табиий кўл бор эди. Ёзда бу ерларга турли-туман сув қушлари учиб келиб ин қураб, нақча, сазан, мойбалиқ, қумбалиқлар кўплай учура эди.

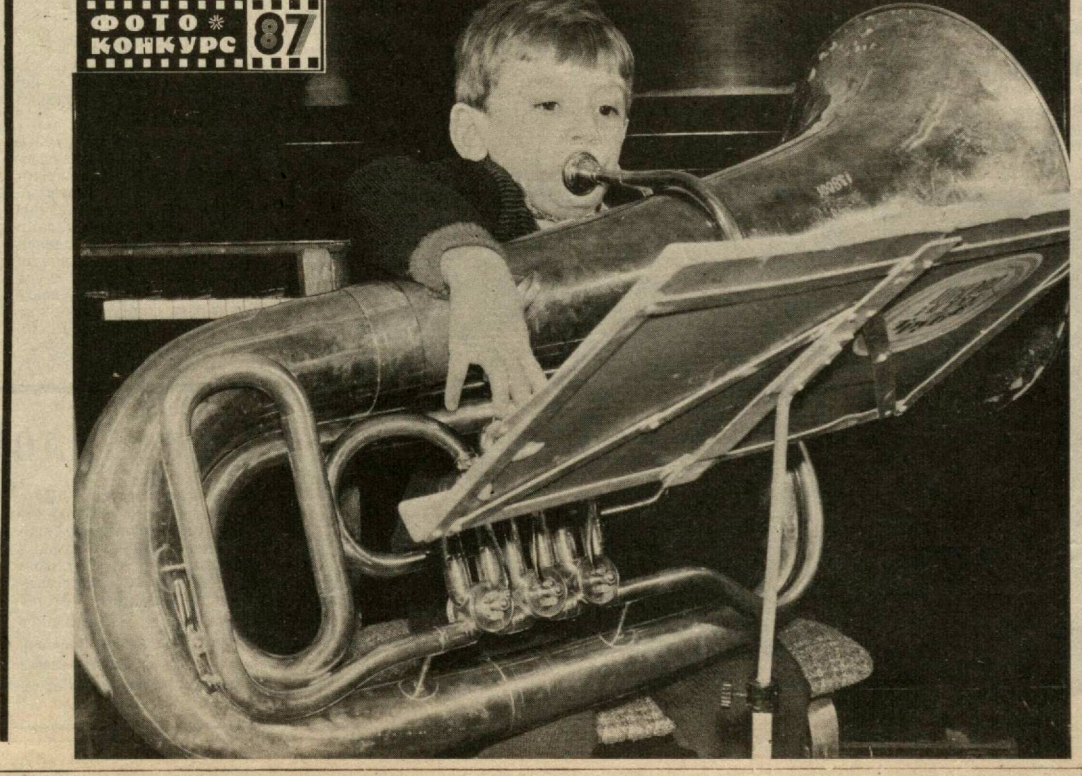
Табиатнинг буюк қўли билан яратилган кўл қирқгоқларидан сувга соя ташлаб турган тол, терак, қайрағоч каби улкан дарахтлар бу ерларни табиий оромгоҳга айлантирганди. Айнақса, қирқгодан ўн беш метр ичкарига қурилган иккита сури дам олиш учун кўлда эди. Қирқгодан суриларга осма кўприк орқали ўтирилди. Кўлоқ етмас самбяттолар суриларга куюқ соя ташлаб турар, гир-гир эсан шабада қишга роҳат бағишларди.

Афсуски, бундай аjoyиб гуша баъзи лоқайд кимсаларнинг эйтиборсизлиги туфайли харобазорга айланиб кетди.

Кўл «Бешариқ» совхоз территориясига қарашли далаларга тутан бўлиб, пахта-

Сир эмаски, бундай ачинарли ҳоллар биз билан сиз яшаб турган кўп оилаларда, қишлоқларда сойди бўляпти. Биз эса бу ишга ҳаман лоқайд қараб турибмиз. Ҳар биримиз она-табиатни асраб-авайлашимиз, уни бор гўзаллиги билан келган авлодларга етказиб беришдек буюк ишга маъсул эканлигимизни унутиб қўймасталигимиз лозим.

Зоҳиржон ҲАЙДАРОВ Киров райони

Катта йўл бошида. С. ИСКРА фотоси (Янгйобод)

РУЦА ХОЛА НИМА ДЕЙДИ?

МАМИН-СИБИРЯК НОМИДАГИ НИЖНИЙ ТАГИЛ ДАВЛАТ ДРАМА ТЕАТРИНИНГ ТОШКЕНТ ГАСТРОЛЛАРИ

НИЖНИЙ ТАГИЛ ДРАМА ТЕАТРИ БУНДАН КИРК йил илгари, Улуғ Ватан урушидан кейинги биринчи баҳорда иш бошлаган эди. Шундан буён кўпгина ютуқлар қўлга киритилди. Театр жаҳон классикларининг асарларига мурожаат қилди, талантили замондош драматургларнинг пьесаларини сахнага олиб чиқди. А.И. Куприн, А.Н. Мамин-Сибиряк асарлари асосида яратилган спектакллар томошабинлар томонидан кўпгина кўтирилди.

Солади. Дардлар ва муҳаббат: заминнинг йўқолиб бораётган гузалликларига ҳамдардлик ва она-Ерга муҳаббат... Макарова яратган қаҳрамон ана шу ҳис-туйғуларни бутун спектакль давомида ўз сиймосида барқарор элади.

Охири сўхбат чоғида Павел (М. Юрченко) Руца холага қўшлар, она заминга муҳаббат ҳақида бундай дейди: «Бу қўшларнинг минг хил, муҳаббат эса ягона!» Павел шахсияти билан танишганда, бу одамнинг бутун умр қандай меҳнат қилгани, ҳайқанидан эмас, балки ўзининг унутганича, ниядон амри билан ишлагани, шунинг учун ҳатто фронтдаёқ уни солдатларга «старший» қилиб қўйганининг тавофи бўлган. Бундан кейинги ҳаётида ҳам ана шу умр ва масъулиятнинг асосидан бўлди. Дунёдан кўз юмаётган Павел Русу ўтмиши эслаш саҳналарида гавдалантирилади. Лекин артист ролдаги имкониятлардан тўла-тўқис фойдалана олган, деб бўлмайди.

Павел ҳаётдан кўз юмади. Ғам-аламдан Руцанинг қадди букилиб қолади. Шу лойқатдан кейинги полкдошлари тўғ хилқатдан пайдо бўладилар-да, (улар хотирада ёшлигига қолган) Қизил Байроққа ўралган дўстларини кўтариб оладилар. Полкдошлар қўлидаги мурда байроққа айланади. Саҳнада Ян Френкелнинг «Турналар» кўшиги музикаси янграйди. Тўсатдан яна шодлик бошланади: тез орада кичкина Русу дунёга келади. Ҳаёт давом этмоқда. Руца холанинг юзи ҳам ёришади, демек, инсоният келажиги, она замин толев ёришади.

НИЖНИЙ ТАГИЛ ТЕАТРИ «Ёшлигимиз қўшлар» спектаклида фожеа билан келажакка инсон, ҳаёт билан ўлим ёнма-ён тасвирланади.

Бир аёлга фақат жасур оркасларига ёқади. Шунинг учун у «миллий қаҳрамон» га турмушга чиқади. Эркин сафарга кетади, аёл уни кутибди. Ниҳоят, у кўтишлардан зерикади. Инсон инсонлигини қилади. Бу аёл, яъни қаҳрамоннинг хотини идеия содир қолмайди, ҳар хил ҳаллар гирдобда қолади. Курт Воннегутнинг «Тугилган кунинг билан, Ванда Жун!» пьесаси асосида ана шу воқеа ётади (постановкачи режиссёр Георгий Цветков).

Аён бўлиб қоладики, қандайдир хуноқ воқеа содир бўлиши керак. Ростдан ҳам ер ёрилиб чиқиб келганидай Гарольд Райан (А. Чернок) пайдо бўлади. У пинҳона ҳаракат қилади: ўз уйини ўз қалити билан очади. Уйда Райан кўришти юборган ўғлидан бошқа ҳеч ким бўлмайди. Бола уни қарқоч деб ўйлашга ҳақиқи эди, албатта. Ниҳоят Тагил театрининг спектаклидаги олий мақсад — идеал излаш ва ҳаётда хушёр нуқтани назар учун кураш ана шундай бошланади. Бу ердаги фронт чизиги хотини Пенелопе билан Райан ўртасидан ўтади.

Гарольд Райан учун ҳамма нарса — дунёни тафаккур қилиш ҳам, олий мақсадни излаш ҳам, ҳаёт ҳам уруш билан белгиланади. Америкаликлар болик қидирувчи ва сайёх сифатида, яъни романтик қифедада гавдалантирилади. Райан фахр эътибори жаңги сифатида ҳам сени ва ҳис-туйғулар талоб этади. Бундай нарсаларга эриша олмаган ҳатто ҳайратга тушади. Гарольд ўхшаган қаҳрамонлар, дафъатан, «миллат умидига» айланмай қолмади. Ахволни ҳаёт оиладашлар ҳам сездилар. Ушбу ҳолат асосий фожеа шундан иборатки, бундай одамлар аллақандай ҳаммага аён. Гарольд эса бунга тушуна олмади. Райан образининг асоси ҳам таажубдан иборат. Пенелопе мақсадининг аниқлиги бунинг янада ёриқроқ тасаввур этиши имконини яратди.

А. Чернок Райан образини имкония борица қатъий, жозибали, жүшқин ҳолда икром этади. Образининг пировад мақсади — Райан ўзини тушунишларини эмас, балки тан олишини кўрсатишидир. Пенелопе ролда М. Байер ҳеч қандай тўсиқларни енгиб ўтишига тўғри келмайди. Бу образининг харақтериди табиийлик ва уйғунлигини очинди америкалик адиб еркин йўлланма бера олган.

Персонажлар ёзувчи уй-хавллари билан узвий боғланган бўлиб Воннегут томонидан яратилган у ёки бу ҳолатнинг далили бўлиб хизмат қилади. Шу боис уларнинг муомаласи, ички олами, харақатлари ва мақсадларида муаллифнинг муайян фой этиши, инционирувчи даъвати ўз ифодасини топади.

Спектаклда ўз ифодасини топган Воннегут сабоги — одам билан одам, ҳақ билан ҳақнинг инсонпарварларча мулоқоти қонуларини барқарор этишдан иборатдир. Шунингдек, инсоннинг бахт

саодати фақатгина она-Ерга туйғуларидир, бунинг доим ёнда тутиш керак!

М. Рошчинининг «Бутун умид...» пьесаси замонавий ўсимларимиз олдига турган муаммолардан баҳс очади (постановкачи режиссёр А. Коленко). Саҳнада бир тўп қиз, Улар аллақандай «галатли» шартлари бор ўйин ўйнашмоқда, масалан, ўтиб кетаётган аёлининг раҳмининг келтирувчи гал-сўзлар билан унинг бир ишга компотини қўлга киритадилар ва алданган аёл қаршида унинг устидан кула-кула компотни тушуришади. Чўнтандан сизгарет ёки пулни «шибиби» белгилловчи принципга айланиб қолган. Тўғри, асосий касбим педагогик. Мен бу касбим билан фахрланмаман. Чунки педагогик касбим шарафли, гоёт машаққатли ва шу билан бирга ўта масъулиятли касб эканлигининг чуқур ҳис қиламан. Негаки бу касб инсонни тарбиялайди ва унинг иқтисодий оғирлигини шаллантиради. Маълумки, инсон тарбияси гоёт нозик иш. У одоб ва ҳушқўллик билан иш юритишни тақозо этади, ҳар бир инсонда жамиятимиз учун ет бўлган барча нуқсон қўриқчиларга нафрат туйғусини уйғотишга даъват этади. Бу ўринда биз ёш педагогларнинг зиммасига ҳам катта масъулият тушади. Бу борада ҳали устозларимиздан тажриба ўрганишимиз, ўз устимизда тинимсиз ишлашимиз, партиянинг равоқатини социал-иқтисодий равоқатлантириш сифатини синчиқлаб ўрганиб боришимиз ва уни ёшларга сабот билан тушутириш билишимиз керак. Санъат масаласида пелганда аса, қўшиқ айтиш — менинг севган машғулотим. Қўшиқсиз ҳаётни тасаввур қилолмайман. Негаки, у доимо инсонга ҳамроҳ. Қўшиқ кишига кўч-қувват, қанот бахш этиб, янги ораву-умидлар сари чорлайди...

Баш қаҳрамон Надяни (Л. Ряхина) ўз ораси эмас, ўлга, олижаноб меҳнаткаш ва ҳалол аёл Клавдия Михайловна (Н. Сербенникова) тарбиялайди. Қизининг харақтери чуқурлаша бормай, асар охиригача шу ҳолда, сюжет линияси доирасида қолиб кетади. Надянинг аллақачон қизини ташлаб кетган онаси Шура (Н. Галинская) тинимсиз чет эл «қийим-кечалари», ўзининг «қаддан содирган севгисиз» ҳақида жавраган-жавраган. Бу харақтер ҳам маълум, ун қуруллатиришини тасаввур қилиш ҳам қийин. Надянинг дунюналари Бухра (Л. Юзвенко), Ленок (Т. Сюзенко), Жирафа (Т. Рапопорт) каби лақаблар билан аталади. Надя образи драматург томонидан бирмунча аниқ чизиб берилади, актриса Л. Ряхина имкониятлардан тўлиқ фойдалана олмаганини сезиладик, жумладан, образининг ички олами кўга ташланмайдиган. Постановкачи режиссёр юзани таассуротлар билан қаноатлониб, бизни қаҳрамонлар харақтерига чуқур олиб киролмади.

Асосий иштирок этувчиларининг ҳар бири спектакль давомида тенгдошлари портретига ўз бўбунини, ўз чизгисини бағишлаган ҳолда фикр-монологини ирод этади. Режиссёр В. Хоркин саҳнага қўйган «Еввойи одам» спектаклида турли назарияларни бир-бирига қоритишга юбориш ҳолатига дуч келасиз. Бу асар талқини романтик йўналишдаги Ниҳий Тагил драма театри санъатида муҳим аҳамият касб этади. Буржуа жамиятининг мунофиқлиги ва ридкорлигига қарши қўйилган И. Ковалёва (Марга) ҳамда И. Сухорини (Пабло) дунёдаги охиричилиги билан қалбни ларзага солтади. Яхшилик ёмонлик устидан галаба қиладиган қалити сарғузашташ романтиккасини томошабинлар катта эътибор билан қўзатадилар.

УШУ, НИЖНИЙ ТАГИЛ драма театрининг икромий йўналиши ҳақида нима дейиш мумкин? Коллектив муҳим изланишлар олиб бормоқда, шаклланиш жараёни келтири. Унинг ҳақ ахволда яқунлашганини вақт кўрсатади, албатта.

Владимир ОСТРОВСКИЙ, театршунос

Суратда: шу театрининг «Ёшлигимиз қўшлар» спектаклидан бир кўришни. Н. ШАРНИПОВ фотоси

Хурматли редакция! Газета саҳифаларида таниқли санъаткорлар билан кўришларни учрашувларни мунтазам қилишни билан ўқиб бораман. Улар бизга ўша санъаткор ижодини ҳар жиҳатдан ахшироқ билишга ёрдам беради.

Ларик хонанда Ҳожинабар Ҳамидов қўшиқларини савб-сизлик билан кутаман. Газета саҳифаларида хонанда билан сўхбат уюштиришларингизни илтимос қиламан.

Навоий шахри

—Бундай мактублар бир даста. Уларнинг авторлари ҳам турли касб эгалари. Уларнинг ҳаммаси сизни хушоҳулик билан сўхбатда билишади. Аммо сиз айтишайтга педагог-олимсиз. Баъзан улар бир-биринга халақит бермайдими?

— Йўқ! Максим Горький «Маданияти кишини тарбиялайди, айтишса инки кучини; санъат ва фанининг аҳамияти катта», деган эди. Бу сўзлар менинг ҳаёт йўлини белгилловчи принципга айланиб қолган. Тўғри, асосий касбим педагогик. Мен бу касбим билан фахрланмаман. Чунки педагогик касбим шарафли, гоёт машаққатли ва шу билан бирга ўта масъулиятли касб эканлигининг чуқур ҳис қиламан. Негаки бу касб инсонни тарбиялайди ва унинг иқтисодий оғирлигини шаллантиради. Маълумки, инсон тарбияси гоёт нозик иш. У одоб ва ҳушқўллик билан иш юритишни тақозо этади, ҳар бир инсонда жамиятимиз учун ет бўлган барча нуқсон қўриқчиларга нафрат туйғусини уйғотишга даъват этади. Бу ўринда биз ёш педагогларнинг зиммасига ҳам катта масъулият тушади. Бу борада ҳали устозларимиздан тажриба ўрганишимиз, ўз устимизда тинимсиз ишлашимиз, партиянинг равоқатини социал-иқтисодий равоқатлантириш сифатини синчиқлаб ўрганиб боришимиз ва уни ёшларга сабот билан тушутириш билишимиз керак. Санъат масаласида пелганда аса, қўшиқ айтиш — менинг севган машғулотим. Қўшиқсиз ҳаётни тасаввур қилолмайман. Негаки, у доимо инсонга ҳамроҳ. Қўшиқ кишига кўч-қувват, қанот бахш этиб, янги ораву-умидлар сари чорлайди...

—Талабчан мухлисларингиз ўз хатларидан бутунги ўзбек қўшиқчилигини айри муаммолар хусусида сўз юритишди, сизнинг ҳам бу борадаги фикр-мулоҳазаларингизни билишмоқчимиз. Бугунги қўшиқчилигиниздаги асосий муаммолар нималардан иборат, деб сўраш

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Шу нуқтага назардан олганда, тақдирчиликка қандай қарайсиз?

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

У ижодкор эмас. Ижод қилмаган, ўз устида ишламайдиган, давр руҳи билан яшамайдиган санъаткор эмас. Тўғри, мен ҳам қўшиқчиликни тақдирдан бошлаганман. Аммо сеvimли ус-тозим, таниқли хонанда Фахриддин Умаровдан ҳамон қўшиқ санъати сирларини ўрганиб келаман. Бир сўз билан айтганда, қайси соҳада тақдирчилик кучайи, ўша соҳанинг тараққиёти оқсаб боради. Ҳар кишининг ўз қўшиғи бўлгани яхши.

— Ваъз хонандалар кўйга тушувчи шеърлар, қўшиқлар ҳам деб зорланган. Сизнинг ҳам шоирларингизга эътирозларингиз борми?

— Йўқ, мен бу фикрга

ган аксарият хат муаллифларини. — Менинча, қўшиқ санъати ҳам шаклан миллий, маъмулан социалистик бўлиши керак. Кейинги пайтда қўшиқчилигимизда Ғарб музикаси аралашган қўшиқчилар жуда кўпайиб кетди. Бу эса ўзбек миллий қўшиқчилиги ривожига

салбий таъсир этмоқда. Кўпгина хонандаларимиз ўзга тиллардаги қўшиқларни мейерига етказиб айтишади. Тўғри, бу — ҳам қардошлиқ, ҳам интернационал бурч. Аммо ўзбек қўшиқчилигининг фақат ўзга Осиё республикаларида айрим хонандалар ижросида эшитилиши мумкин. Биз шундай қўшиқлар яратишимиз керакки, уни барча сеvim айтсан. Бу ҳақда шоирларимиз ҳам ҳам, номзодларимиз ҳам бош қотиришлари керак. Масалан, сеvimли бир ёзувчимизнинг асари чет элда чоп этилса, уни гоёт хурсандчилик билан қабул қиламиз. Ўзбек қўшиқчилиги бошқа халқлар ижроси этсан-чи... Ахир бу катта бахт-ку!

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

— Тақдирчиликка ҳамма вақт нотўғри кўз билан қараш керак эмас. Илк бошловчилар адабиятда ҳам, санъатда ҳам ўзидан олдингиларга эргашади, уларга тақдир қилади. Аммо умрининг охиригача тақдирчи бўлиб қолиш бу — фожеа.

ти сирларини ўрганишга интиладилар, айримлари эса классик қўшиқларимизни қойилмақом қилиб айтишади ҳам. Бу қувончли ҳол.

Салбий томони шундаки, айрим ёшлар ўз миллий санъатимиздан яхши хабардор бўлмади. Ғарб музикасига берилиб кетишмоқда. Ёшларнинг Ғарб музикасига тушуниб-тушунамай берилишларида маълум даражада биз катталарнинг ҳам айбдорлигимиз бор деб ўйламан...

— Сизнингча санъаткор қандай фанзиларга эга бўлиши керак?

— Шахсан мен санъаткорларга камтарликни, ўзига талабчанликни қадрлайман. Том матнода у ҳақиқий инсон бўлиши керак.

— Институт раҳбарлари бизнинг бу ишмига икромий муносабат билдирди, барча имкониятларни яратиб беришди. Биз анди бу ишонччи оқлаш учун ишлашимиз керак. Ансамбль ҳали ёш. Режиссаримиз эса катта. Келгусида халқ ижодий фестивал ва конкурсларида, республика бадий ҳаваскорлик коллективлари беллашувида қатнашиш ниятимиз бор. Ўйламанки, янги тузилмавий концерт программаларини қўшиқ мухлисларини хушнуд этади.

— Келгуси режиссарингиз ҳақида билишни истардик.

— Педагогик фаолиятимда мунтазам равишда ўз билимимни ошириб бориш, устозларимдан янада кўпроқ ўрганишни биринчи галдаги вазифам деб биламан. Студент-ёшларимизнинг чуқур назарий ва амалий билим олишлари учун бор билимимни сарф эттири асосий ниятиmdir. Қўшиқ илҳосмандларига эса уларнинг қалбига ёқадиган қўшиқларни тақдим этишга ҳаракат қиламан.

— Сўхбатни Т. ТОШЕВ ва Д. ЖАЛОЛОВ олиб бориши

этикасиз доирасида чегараланган бўлади.

Дикторларимиз фаолиятда шу нарса кўзга ташланадики, улардан баъзилари ўз ишга юзани муносабатда бўладилар. Ҳақиқатан тексининг моҳиятини, фикр йўналишини яхши тахлил қилмасдан, яхши тахлил қилмайдиган фикрларни оловларини «овозлар» билан талқин қилишди. Шунингдек, «овозлар» билан талқин қилишди. Шунингдек, «овозлар» билан талқин қилишди. Шунингдек, «овозлар» билан талқин қилишди.

Илланувчан Неймат Эгамбердиев овозиди жарангдорлик, Раҳматилла Мирзаведга эриш ёндашиш, Фарҳод Бобонововага овоз жушқинлиги ва ритмининг ранг-баранглиги. Суннатилла Аҳмедовга овоз салобати ва ўринли тактлар, Неймат Муродовга овоз ва диққон йўналишининг уйғунлиги, Қўрболан Исқандаровгаги ёқимли аустик бутунлик, поэтик мушоабани тингловчи ва томошабинини ўзига тортади. Бу ерда масаланинг бошқа, муҳим томонини ҳам бори. Яъни дикторлик санъатида савиясини кўтариш, бунинг учун аввалдаю қандай талаффузи этилади, деган саволларга аниқ тўла жавоб берилади. Бирок ушбу лугат фақат мингта нухсада чиқарилган.

Маълумки, Қўдир Мақсумов ва Тўғруй Юнусхўнаева дикторлик санъатимизда ўзига хос мактаб яратган ижодкорлардир. Уларга тақдир қилиш бошловчи дикторлар учун табиий ҳол, албатта. Ёш дикторлар устозларига суянган ҳолда кейинчалик ўз услубларини яратишлари лозим.

Мунозара давомида Ю. Ғайсов ҳам эътиборга сазовор фикрлар билдирган. Дарҳақиқат, радио ва телевидение орқали эълон қилинаётган халқнинг материаллар таҳририга муҳтож, савияси паст. Бунинг устига ноҳус услубда талқин этилса, жуда хуноқ ҳол содири бўлади. Мунозарага киритишчилик дикторларга қўйилган талабларни умуман ўринли бўлса-да, Неймат Эгамбердиев,

Дикторлик санъатида эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

мунозара давомида Ю. Ғайсов ҳам эътиборга сазовор фикрлар билдирган. Дарҳақиқат, радио ва телевидение орқали эълон қилинаётган халқнинг материаллар таҳририга муҳтож, савияси паст. Бунинг устига ноҳус услубда талқин этилса, жуда хуноқ ҳол содири бўлади. Мунозарага киритишчилик дикторларга қўйилган талабларни умуман ўринли бўлса-да, Неймат Эгамбердиев,

Дикторлик санъатида эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал таъсир муҳим рол ўйнайди. Диктор эълон қилиши лозим бўлган материалнинг биринчи галда моҳиятини, қиравчи, фикрий йўналишини тингловчига етказиши керак. «Тингловчига етказиш» ҳар бир дикторнинг ўз услуби, маҳорати билан белгиланади. Бироқ бу фаолият дикторлик

эмоционал та

ДАВРИМИЗ — кутилмаган кашфиётлар замони. Американи оғандай ўзинини англаб бораётган. Мана, яқиндагина бир йил аввал ҳатто айтишга ҳам тил бормайдиган ижтимоий ҳодисани кашф этдик. Боқоланки, биз гапирмай юрган пайда ҳам у бошқа кўнгина нэрсалар кеби бемалол кун кўраверган. Зеро, ҳеч нарса номини айтмаганлик туйғайлиги элани юзидан ўчиб кетмаган. Мен фоҳишабошликни назарда тутайман.

Бу ҳақдаги илк мақолалар галати акс садо берди — қандайдир асабий қоникчи: мана, ниҳоят, бизда ҳам одамлардай... Кувонич учун афсуски, сабаблар кам.

Кувонич учун сабаб яна шунинг учун камки, бир вақтингиз ўзда, ҳатто бироз олдирок, бошқа умумбашарий — нашеств: СПИД куюлқоқа чалинди.

Бу икки «нодир» ҳодисанинг кундан кун айвонлашиб бораётган боғлиқлиги менни ҳаммадан кўра кўпроқ қизиқтиради. Вақт кечки ўнлар **АПРЕЛНИНГ ИНТИХОСИ**. Вақт кечки ўнлар апрелида. Ҳамакасби билан Горький кўчасида «Интуст» меҳмонхонасига қираверишда турибми, Суяқкача ўтиб кетадиган аччиқ шамол. Сийрақ қор ёғадир. Турли-туман халойиқ қирбичиб турибди.

Ижтимоий чиндамай, ўзинини дахлизга олди. Бу эр илқирок, Никхот, келишганимизда роллерлар соқт ўнда эшикда кўпчилик орасида кўзга ташланавермайдиган, истароси иссиқ, ёшгина капитан Александр Александрович Шатов кўринди. Кундузи биз у билан икки ишлар бошқармасида кўришган эдик. У бизни муаммога «олиб кирган» эди.

Ҳамроҳимизга ҳурмат юзасидан бош ириб қўйган эшик оғасини ёнлаб, чоғроқгина милиция хонасига кирмадик. Шахслар, исмлар, кечмишлар намойиши бошланди.

...Эшикда тўқ кўн рангли урфдаги остқўйлақдан кенг елкалари билиниб турган, аллақандай серишва жонон кўринди, кейин кўздан йўқолди. У бизга гўё шу хонада ишлайдиганларнинг оқуғил хамроҳларидай туюлди. У ростодан ҳам бу ердангиларга таниш. Бир лехза ўтар-ўтмас эшик олдидан уйлашиб қолган аёлни милиция ходими ичкарига киргизади. Зинаида Петровна Спирина, 1956 йилда турилган, кувонич-инженер, қайсида қурилиш бошқармасида бошлиқ ўринбосари, бу ерда таниш жувон.

Энг осон ва бехато йўриқ — қўзга тик боқиб, ҳамма нарсани инкор эттириш. У билан сўхбатлашавган милиция ходими танишлигини, бу ерда кўп марта кўлга тушганини, энди кўринмаслигини ваъда қилди тушганини, энди тушунтириш қоғози тўларганини, — барини инкор эттирдир. («Сиз, қанча қоғоз нобуд бўлди», — хўрсинади Шатов.)

Ҳар ҳолда, у ростодан ҳам танаффус қилган — бола туғиш ва туғруқдан кейинги дам олиш кунларини ўтказган. У ҳозир ҳам ҳомиладорлик отпускисидан ҳисобланади, бироқ ўз машғулотида аллақачон бошлаб юборган. Болага келсак, у бўлиши мумкин кўнгилираликлардан «яширинишнинг бир йўли, ҳолос.

— Уш, нимани ёзиб керак? — у ҳали ҳам ҳажжон ва қониқшини босолмай, бидирлайди. — Нимани бўлади — фамилиянгиз, исми шарифингиз. Бир чеккадан. Аста-секин, шошилмай. Турилган йилингиз, ой, кун... Бўлмаса сиз нима ёзишни билмайсиз.

— Албатта, билмайман-да. Ҳеч қачон ёганим йўқ.

— Қай вақтда келганингизни ёзинг... Нима максада келгансиз... Эшик оғалар сизни қандай кутиб олишди — тавозе биланми, ё бирор нарса сўрашдими? — Мендан ким ҳам сўради!..

Агар сиз меҳмонхонага кирмоқчи бўлсангиз, кўнгилидан ҳеч нарса келмайди, эшик оғаси сизни қўймайди. Фоҳиша бемалол ўтиб кетади. Орачир «Нимани ёзаёй» деган саволлар билан бўлиниб турган сўхбатлар ярим соатга чўзилди. Фурсатини топиб, мен ҳам савол берман — у ҳам СПИДни эшитганими? Спирина менга хайрона тикилади, кенг елкасини қисади.

— СПИД? СПИД... А... тезлик! Жадаллаштириш! Саводли кишилар. Тилларни билишди.

АЙНИ ВАҚТДА чет эл матбуотининг СПИД ҳақидаги мақолалари кундан кунга ташвишли бўлиб бормоқда.

«Кютерда [Уганда] аллақачон аҳолининг қирқ эллик фоизи СПИД вирусини юқтирган. Минглаб касаллар бор. Юзлаб кишилар ўлимни кутиб ётишди. Уликларни банан даратлари, ҳақ ва буталар орасига қўшиб ташламоқдалар, чўки қабристонлар тўлиб кетган... Касалхоналарда СПИД билан оғриганлар йўқ: юқули касаллиқни юқтирганларни ўлиш учун ўйига жўнатишди...»

Ҳар бир киши бошқасидан ҳадиксирайди. Рақанда СПИД туйғайли қазо қилганларнинг мурдаларини саҳродан топишди — одамлар оқлар билан ўлимни кутиб олиш учун узоқроққа қўшиб юборилган. Кютердаги музофирхона директори қаламшў захарини ютиб, ўз жонига қасд қилди. «У жамоатнинг ўзидан юз ўттирганга чидай олмади.

Газеталарда СПИД билан оғриган беморларни қандайдиги пайларда моховларни ажратгандай алоҳида манзилларга жўнатиш ҳақида очик ёзиб қилинмоқда. Газеталарнинг чоп қилган хатларидан бирини аниқ ва лўнда эъланган: «Уларни ҳайвонот боғига қамаб қўйиб келдик» «Бу сўзларни айтишга юрак дов бермайди», — дейди Марказий Африкада ишлайдиган СПИД бўйича француз мутахассиси Франсис Барн, — Африкага қиёмат қойиб ҳаф солиб турибди... Мана бу эса бизнинг «жононаларга бевосита алоқадор:

«Уган йили ёзда Малинда [Кения] юздан ортиқ фоҳишанинг СПИДга чалинган чалинганга тиббий текширишдан ўтказилди. Натича шундай: қариб саксон фоизда ижобий реакция берган. Бошқача айтганда, фоҳишалар юқули касаллик вирусларини олиб юрадлар, бироқ кўпчилик ҳолларда уларда касаллиқнинг очик аломатлари сезилмайди, фақат лимфатик туғунчалар шишиққанга бўлади, ҳолос.

Кўшн порт шаҳар Момбаса ҳам худда шундай натижалар қайд этилди. Шарқий ва

«СПИД — синдром приобретенного иммунодефицита — ортирлиган кўнмика танқислиги аломати, интихосининг илжозислиги ва оммавийлашавган билан бутун дунёни ташвишга солиб қўйган, асосан жинсий алоқалар ташвиши юқадиган касаллик. — Таржимон.

«Ис-шарифларни ўзгартирдим. — Муаллиф. «Speed» — тезлик (инглизча).

Марказий Африканинг барча кўнгилишликларга мўлжалланган саноат марказларида ҳам аҳоли худда шундай. Заирнинг пойтахти Киншаса фоҳишаларнинг касаллик юқатган бор-йўли беш ўн фоизи қолган.

Фоҳишалар ва уларнинг тўшақдошлари «ўта қалтис гуруҳни» ташкил этадилар. Бу гуруҳда шунингдек гамосексуалистлар, гивандлар, гемофилияга гиришганлар, умуман мунтазам қон қўйиб туриб керак бўлганлар ҳам киради.

М. АИШАТХОНАЛАРНИ айланмишга чиқдик. Ер тағдиди валютга ишлайдиган бар ҳали бўл-бўш. Ичкарида, ярим қоронғуда рус кийимларидаги муганийлар балалайаларини эричқоқлик билан тириктириб, мижозларнинг йўлига кўз тикиб ўтиришди. Учинчи қаavatдаги бар эса тирбанд.

Биз — икки журналист ва икки милиция ходими — барга кирдик. Шатовнинг сезгир нигоҳи кимни эриқ ва уч киз ўтирган солда тўхтади. Қизлар капитанинг қарашини сезган захоти жун жайиб олишди.

Залинғ ўртасида туриб менга ноқулай туюлади, пештахта томонга йўналман. Ҳамроҳларим ҳам эргаштиришди. Елкамиз оша барноларнинг «Фр-р-р-р-р» деган товуши эшитилди, улар солддан дува қўзғалиб, туалетга беркинишди.

Умуман олганда, милиция билан тўқнашув, гап билан бўлиб, мижозларни қўлдан чиқаришга.

УЛАР ТАРИХНИ жуда яхши билишди — касблари энг қадимий эканини тақдорлашиб кўришди. Бу ўзини бироз тинчландириш учун ҳам айтилади: фоҳишалар орасида гоҳи-гоҳи уларга қарш қонун чиқариш деган мишмишлар қўзғалади, завотир уй-ғотади. Вақт ўтмоқда, қонундан эса дарак йўқ, нотинчлик ҳам бироз паясиди.

...Бардан яна бир жувлонин чиқариб олишди. Наталья Васильевна Ломбанова. Шақлоқ, чекраси Бугдобран, қатрондек тикқора соқларни хўрайдиган бар аёл. 1955 йилда турилган. Яқин-яқинда кафеда официантка бўлиб ишларди. Узининг айтишича, ҳозир вақтинчалик ишламаётган экан. Собик официантка бизга нисбатан ўзини гоётда тақаббур тутди, бор бўй-баста билан ўзининг ортиқлигини кўрсатмоқчи бўлади.

— Нима? СПИД? Жавоб бермасам бўлми? Яна саволлар борми? Сизда-чи? Сизда-чи? Демак, кетаверсам бўлар? Жавобини кутиб ўтирмай, ўрнидан учиб туради.

Унинг муштақам «ёпинчи» — валюта сақлашга гувоҳлик берадиган «деларацияли» дугониси бор.

Девор ортида оғир рок мусиқа гулдираб, ҳавода эхтирос қўзғотадиган ичмилликларнинг унут бўйлари анкиб турган шароитда, жуда фойдали касб-коридан қалғитаётганимиздан

Олег МОРОЗ

нини айтмаганда, уларга ҳеч қандай таҳлика солмайд.

...Мирдза Александровна Кўшнер асли Болтиқбўйида туғилган бўлса ҳам, Москвада анчадан буён яшайди. Эскурия бюросининг штатсиз ходими. Еши ўттиз иккида. «Кизи» олгани кўриниб турибди. Эхтиросдан икки юза қизарган. Бирор нарсани айтишдан олдин кўзур хўрсинади. Сўзларни астойдил тиришиб таллафзуз қилса-да, акенти сезилиб туради.

— Неча марта сизни кўла тушурди. — Ҳозир айтман... Учга ўтир бор. — Охири ой чиндади!

Шатов ҳар сафар гуноҳларининг ҳисобига тап турмай ёлғон қўшавган фоҳишаларни худди шундай тўхтади.

У тўсатдан қайсидир такси ҳайдовчиси унинг пулини тортиб олгани ҳақидаги аввалги гапларга ҳеч қандай алоқаси йўқ ҳангома ни ҳикоя қила бошлайди. Кейин мазу яна ўзгарди.

— Бугун барда қизларни эмас, йигитларни тути керак эди.

— Қанақа йигитларни? — У яна ўлкасини ҳавога тўлдириб хўрсинади: — Ҳомосексуалистларчи!

— Мирдза Александровна, бизга бундай тушунтириб айт олмасизми, қачон бу ёққа келишни бас қиласиз?

У сархуш билимдонлик билан: — Сизга ваъда беролмайман. Ваъда қилсам, алдаган бўламан, — дейди.

— Билман. Ҳаммасини билман. Бунинг бирдан-бир давоси — исти оқин — ёлғиз ётиш. У мастларча қийқиради.

«АҚШДА СПИД туйғайли аллақачон ўттиз мингга яқин киши вафот эди. Ҳозир бир ярим миллион америкалик шу касаллик вирусини ташувчи ҳисобланади. Бошқача ҳисоб-китоб ҳам мавжуд: эхтимолки, вирус ташувчиларнинг сонини тўрт миллиондан кам бўлмаса керак.

Бор-йўли тўрт илг утунча бу касаллик аветнамликлар ва юреяликлар билан бўлган урушда ҳалок бўлгангандан ортиқроқ америкаликни жонидан жудо қилди».

Ғарбий Европада аҳоли бироз тузукроқ: қодисалар АҚШдаги қараганда икки-уч йилга кечиктавр, ҳолос.

Промискуитет деган ваҳшиёна сўз аллақанда пайдо бўлиб дунё узра кезиб юрибди. Промискуитет — тертибсиз жинсий алоқалар, демак. Эпидемия тарқалишида асосий аёб шунга тўнқалмоқда.

«Сенсуал муаммоларга савдогарона ёндашув катта шаҳарларнинг бутун-бутун кварталларига из солмақда, улар уюшган фоҳишабошлик, сексуал эриқлар сўзаси каби жойларнинг маконига айланиб бормоқда. Бунинг натижасида аҳоли эши жойлашган катта шаҳарлар СПИД вирусини учун қариб мукамал озуқа муҳитига эврилмоқда.

Бу ГФР ҳалинда.

«СПИДга чалинган сонини ҳам ўн икки ойда баравар қўпаймоқда. Йил бошида ГФРда юқули касаллиқка чалинган сонин олтиш беш-юз минг ҳисобланган бўлса, йил охирида — юз ўттиз-икки юз мингга етади».

даргазат қизлар билан СПИД каби мавҳум материалар ҳақида гапириб беъманиликлар. Бир неча кун ўтгач, биз «жонона»лар билан сўхбатни икки ишлар бошқармасида давом эттирдик.

...Ангелина Ивановна Костенко, лақаби — Гелла. 1944 йилда туғилган. Касби хорограф. Унинг йўли пойтахтга Якутскдан Кострофа орқали тушган (умуман москвалек фоҳишалар жамоасидан юртимизнинг геогграфиясини батафсил ўргана бўлади). Милиция уни пропаксиз яшавганини учун беовта қилганда, аллақандай такси ҳайдовчисига «у бўлакни (одатдагилда) — уч минг сўм) қошириб» сохта нюкини расийлаштириган, қолмунал квартира тўққиз метрли хонасининг қонуний яшовчисига айланган, Табиийки, у ерда яшамайди, алоҳида квартирани ижарага олган.

Милиция Костенко билан астойдил курашиб, унинг нигоҳи сохталлигини суд орқали исботлаш арафасида турибди. Бу уни техникўрлиги учун жавобгарликка тортишга имкон беради (ҳозир у гўёки эрининг қарамоғида). Кўнгилираликларини олдиндан кўрган Гелла тезда электровукум асбоблар заводига ёрдамчи ишчи бўлиб ҳужжат расийлаштириди, милиция ходимларининг олдига янги муаммони қўяди.

Гелла билан гапашиб осон. У ўз машғулотини яширишни ҳаёлига ҳам келтирмайди. Бу жуде ноёб ҳодиса.

Мен Гелладан СПИД ҳақида эшитган-эшитганини сўраман. У бир лехза ўйлиниб туради: — Биз, ахир, «мовийларнинг касали»-ку!

— Йўқ, нафақат «мовийлар»нинг... Мен унга «Шилге» журналиндаги суратларни кўрсатаман. Африка ва Скандинавия ўртасида сафар қилган комммерсант ўн етти аёл билан алоқада бўлган. Унча вақт ўтмай у СПИДдан қаза қилди. Унинг ўн етти ўйнашдан ўнта-сонини топиш мумкин бўлди. Уларнинг барчаси вирус билан касал юқтирган.

— Унинг ўзи қанақа одам эди? — Гелла эхти-ёткорлик билан сўрайди. — Одатдаги савдогар. Танзаниялик савдогар.

— Сўхбатдошим гурур билан бидирлайди: — Бунақаси билан ҳеч ҳам бормайман!

Милиция ходимларининг айтишича, унинг асосий мижозлари — шведлар, ғарбий немислар, японликлар...

«еллага чет элда босилган мақолаларнинг тағига чинилган, эпидемиянинг кўлами ва дахшати ҳақидаги лаваларини кўрсатаман. Дикқат билан ўқийди, кутилмаганда дейди: — Э, биласизми, уларда буткул бебошлик, фоҳишахоналар...»

Бунинг профессионал фоҳишалар эшитиш нақадар мароқли. Бизнинг пропагандаимиз қойилмақом ишлайди.

Фоҳишахоналар бизда ҳам бор. Бебошлик ҳам етаради.

— Билиб қўйинг, — дейман Геллага хайрлашаётим, — сизлар учун ёмон вақтлар келяпти.

— Ҳа, жуда ёмон вақтлар, — у менга қўшилади. — Кеардан, ҳам бу уйнинг куйгур СПИД чиқиб қолди. Ҳаммаси жойида эди-я.

СПИД БИЛАН оғриган сундсваллик швед 33 матроси беш йил давомида портыларда тўхтаб пайларни олти аёл билан яқин алоқада бўлган. У бор-йўли ўн етти кишини айта олади, ҳолос. Уларнинг барчаси ўзлари билмаган ҳолда СПИДга чалинганлар. Уларнинг бири эрига ҳам юқтиришга тулган, бошқаси СПИД билан оғриган бола тулган. Швециянинг соғлиқни сақлаш муассасалари қолган ў фоҳишани ханузгача топололганларча йўқ — барча эхтимолларга кўра, улар ўзлари сезмаган ҳолда инфекцияни тарқатиб юрибдилар.

«Скандинавиялик эпидемиологлар СПИД билан оғриганларнинг ўн тўрт халқали занжирини кўзатишга муваффақ бўлишди. Барча беморлар енгилта кишилар бўлиб, Англия, Норвегия, Швеция ва Данияда яшаганлар. Уларнинг кўпчилиги бор-йўли икки киши билан тўшақда ётганлар — СПИДга чалинган ўйнаш ва ҳеч нарсадан беҳабар эр».

Асрлар давомида инсонни ётиқдошига саводатга ва бошқа зўғуликларга қачириб келган насақаттўйлар ҳам одамлар орасида бу мақсадга эришмоқда. СПИД осонгина бу мақсадга эришмоқчи инсон авлодини буткул адо қилиши мумкин бўлган шу касаллик ҳақида ўйламан, у барчани фаҳшироқ бўлишга мажбур қилди: у гомосексуалистларини — алоқаларини бас қилишга, гивандларини — наркотикларини қабул қилмаслиқка, фоҳишаларини ўз касб-корларини ташлашга ундайди, ҳатто эр-хотинларни ҳам бир-бирига хийбат қилишга асрайди. Ташунасини! Фақат кўрқув туйғайли турлган зўғулик... Кининг яратгани бу — шайтоннинг икки инсон беъманилигини...

Бу — СПИДга чалинган италияликнинг иқроридан.

Ҳар ҳолда, ҳатто кўрқув ҳам одамларни тўхтаётмапти — бўлмаса қабоҳатнинг занжирини реакциясини, ўсишининг жадаллигини нима билан изохлаш мумкин?

— Агар у қандайдир мистер Смит — вирус ташувчи эканини билса ҳам, бас қилмайди. Пул учун у истаган одам билан ётишга тайёр, — дейди менинг фоҳишаларнинг кўзини очиб ва билим беришга қилаётган урнишларимга кино билан қараб, шаҳар ички ишлар бошқармаси бўлимларидан бирининг бошлиғи Анатолий Михайлович Трушчев.

Эпидемиянинг қадими сассиз, излари кўз илғамасдир.

«СПИД вирусига чалинган киши ўлгунча юқули бўлиб қолади. У ажал ҳавфини тарқатувчи инфекцияни ўзи билмаган ёки истамаган [шунингдек, инсониятдан «қасос олиш» учун атайлаб] ҳолда тарқатиб юраверши мумкин. Бу минг кеча-кундуз, ҳатто икки минг кеча-кундуз давом этвериш мумкин».

Икки минг кун — бу тахминан беш ярим йилга тенг. Айрим мутахассислар вирус инсонда ўн йиллаб мурабб ётиши мумкин, деб ҳисоблайдилар. Шунча йиллар давомида инсон касаллиқни тарқатиб юриши мумкин.

«Еттимингиз йиллар охирида Африкада хизмат қилган америкалик солдат ўша ерлик фоҳишалар билан алоқада бўлган. Уйга қайтгач, у ўйланади ва уч фарзанднинг отаси бўлади. Ўттиз етти йилда ҳарбий хизматдан қариб ўн йил кейин, СПИД билан оғриб вафот қилди. Унинг беваси ва беш ойлик фарзанди ҳам СПИД билан оғриганлар».

...Лидия Сергеевна Калбедина, 1950 йилда туғилган. 1980 йилда молия-иқтисод институтини сиртадан тугатган. Шунгача ва шундан кейин кўп марта касбини ўзгартирган — рассом, стюардесса, ҳисобчи, сўғуртачи... Бу касбга киришигани бир ярим йил бўлди.

У билан сирреализм руҳидаги сўхбат доми «Националь» меҳмонхонасида қайсидир милиция ходими тортиб олган («Улар икки киши эди — бири сарғиш тўлиб, бошқаси қорачандан келган. Қорас тортиб олди») аллақандай руҳсанома атрофида айланарди.

— Қанақа руҳсанома? — Анани, «Пресса», «Пресса... у гўёки бизнинг беҳабарлигимиздан хайрон қолгандай сабр билан гапирди.

— Сизнинг матбуотга нима алоқангиз бор? — Ҳим... мен ёзувчиман.

— Ёзувчилар союзининг аъзосисизми? — Йўқ, ёзувчилар касба союзининг аъзосисман.

Никхот, масала ойдинлашди: адабиётчилар группонининг аъзоси экан.

— Ёзиб турасизми? Босилиб чиққанми? — Ҳа, китобларим, мақолаларим бор, ҳаммаси бор.

— Қанақа китоблар? — Бедийи.

— Романларми? Қиссаларми? Эпозеяларми? — Шезърлар. Иккита китобим бор...

Ким уларни нашр қилган? Қачон? Калбедина нашриётларни, нашр йилларини айтди. Сўхбат мазмуни эса тезда бошқа томонга буриб юборди:

— Мен бу ҳақида гапирганини истамайман, менинг муҳим ишим бор.

— Муҳим иш — бу яна руҳсанома, усиз аёл ижодий иш билан шуғуллана олмайдиган руҳсанома ҳақида (Ҳа, тўғри-да — мен редакцияларга, кўргазмаларга, театрларга боришим керак...).

Кейин аёл бўлди: ҳеч ким ундан ҳеч қандай руҳсаномадан тортиб олган эмас. «Тортиб олинган» руҳсанома — «Интуст», «Националь» атрофида айлиниб юриш учун баҳона, ҳолос...

— Меҳмонхоналарда нима қиласиз? — Биласизми, мен шундай—жонсарак одамман. Эртдан кечгача уйда ўтиролмайман. Эза-ман, ижодий инноватларимни ишга соламан. Ҳозир дoston устиде ишлайман. Қалбим эхтиросга, қандайдир таассуротларга муҳтож.

Ҳаммаси тўғри, ҳамма сўзларни билди.

Биз Калбединанинг алоҳида китобларини тала олмадик. Икки коллектив тўпламади унинг (таҳаллуз остида босилган) шеърларини унрадик, ҳолос.

Милиция Калбедина ҳисобда турган адабиётчилар группонига муражат қилди. Нима бўлди, дейсизми? Унинг сўзларига қараганда, сўхбат ўтказишнинг «лидошча» бу яхши эмас, сиз шундай қилингики, қиди чикмасини...

— Яхши мен бунинг ҳисобга оламан, жанжалли ишларга аралашмайман.

— Лидия Сергеевна, сиз энди аёйсиз — ёзувчи, адабиётчи, — тавозе билан айтман унга, — сизга бизнинг сўхбатимиз мазмуни таваллуҳи бўлмаган бир неча мавҳум саволни берсам бўладими?

— Билмадим, — дейди у аллақайқа оғриниб

термулганча. — Агар бу сизнинг ўзингизга керак бўлса, мен истамас эдим.

— Бу фақат менга керакми? — Сиз СПИД деган касаллик ҳақида бирор нима эшитганингизми?

— Ҳа-я, эшитганман, албатта. Босишпти.

— Сиз бунинг ўзингизга таваллуҳи деб ўйла-майсизми? — Нимани учун менга? Негат?

— Ниманики, сиз бунинг аллақандай мавҳум нарсаси ҳисоблайсизми? — Батамом... Мен эрга тегмоқчиман. Врачдан сўрашам бор.

— Қанака сўрашди СПИДга чалинганнингиз ҳақидами? — Қанақани? СПИД! — У ижирганиб қичқира-эди.

СПИД маззуи шу ерда бас бўлди.

КАСАЛЛИК У ЕКИ бу кўлмада қариб ҳамма жойида юз кўрсатмоқда.

ҚОҒОЗБОЗЛИК АЛАМИ

Файзулла ҚИЛИЧЕВ

«Гул-п! Ув-а...» Иш вақти тугашига яқин, кутилмаганда гурсиллаш ва аллакмининг аянчи қичқирини ҳовли бўйлаб тарқалди. Кетишга ҳозирлик қўраётган бошқарма ходимлари овоз чиққан тарафга югуришиб қўлишди.

Во ажабо, ҳовлининг ертўлага олиб кирадиган эшиги ёнида бўғоз ситирининг қориндай қопини тағида... қоравул Норхўжа тоға типирчилаб ётарди. Апил-тапил қопни олишди. Чолин касалхонага жўнатишди.

Бошқарма бошлиғи Пирқоғозов адилик билан буйруққа имзо чекди: «Тезликда сабаби аниқлансин. Янроҳатланмиш ишлаб чиқаришга боғлиқлик ёки йўқлиги ҳақида ахборот ҳозирлансин...» Комиссия составига маҳаллий комитетнинг жонқур аъзоси сифатида каминанинг исми ҳам тираб қўйилган эди. Иш бошлаб юборди.

Бир ой илгари юқоридан бошқармага қоғозбозликнинг кескин намайитричи юзасидан кўрсатма буйруқ келиб тушди. Бошқарувчи тугмачани босди:

— Ҳозир бошқармага совет аъзоларини, фирма, қасаба союз ва комсомол ташкилотни раҳбарларини чақирин!

Бирпасда хона кўларига дафтарча устида рўчқа қисиб тутган удабурунларга тўлиди. Пирқоғозов ярим соат юқоридан келган кўрсатма — буйруқ ҳақида ваъз айтди. Рўчқалар дафтарчалар узга тинмай чапдан ўнгга бориб келиб турди.

— Уф-ф! — Ниҳоят, бошқарувчи ўрнига чуқади. — Маяковский «Қоғоз-

бозликни кўргали кўзим йўқ» деб тўғри айтган экан. Мана шундай. Бугундан бошлаб ортинча қоғоз эшига чек қўйилсин. Ҳамма улашталарда, ҳар бир цех, бригадда тадбир ишлаб чиқилсин. Бугунки яна кўшимча кўрсатма оласизлар. Энди, қани, ишга!

Улар чиқибгач, бошқарувчи идора мудирини чақирди:

— Эзинг!.. Мазкур буйруқ фалон нускада кўпайтирилиб, биринчи ўринбосардан токи... фаррошлар бригадиргача рўйхат билан тилхат орқали тарқатиб берилсин. Уни ҳар бир тармоқ, участка, цех ва бригадаларда чуқур ишлаб чиқиш таъминлансин. Тармоқлар бўйича ўринбосарлар тегишли комиссиялар тузиб, кейинги... Ҳм... бир йил... йўқ, икки йил давомида ортинча қоғозбозликка йўл қўйилган фактлар юзасидан текшириш ўтказилиши таъминлансин. Фирма, қасаба союз, комсомол ва бошқа жамоат ташкилотлари ҳам шу тартибда... Ингилишларда кўриб чиқишсин. Бакаринглиги ҳақида бир ойдан сўнг бошқарма Советига ҳисобот берилсин! Эдингизми?.. Яхши, энди ушбу визани ҳам кўпайтириб, буйруқ нусхаларини илова қилиб, ижрочиларга етказин!

Барча ишга тушиб кетди. Қоғозбозликка қарши кураш ҳамма жойда ва коллективга таянган ҳолда кенг авж олдирилди.

Ниҳоят, белгиланган кунни эрталабдан кечгача бошқарма совети Пирқоғозов бошчилигида бу борадаги ҳисоботларни тинглаб, қилинган ишларга яқин қарайди.

Тегишли қарорга келинган, бошқарувчи йилнинг якуни ясаб, қоғозбозликка қарши қаратилган тадбирлар фалон тартибда қайта назорат қилиниб туришга уруғ беради-да, юқорига ҳисобот тайёрлашни буюради. Қилинган ишлар юзасидан материалларни (фавқулодда текшириб кўришлари мумкин-да!) жилдлаб қўйишга фармойиш беради. Бўлган гап шу!

Бу ишларнинг Норхўжа тоғанинг йилнинг якунига нима алоқаси бор, дейсизми? Бўлганда қандон. Ҳисобот беришда йилнинг қоғозларини ҳовлининг нариги чеккасидаги ертўлага, нам охмас чақирилган жилдловчи олдига ким олиб боради? Албатта, котиба-да!

Котиба Эдиева декрет отпускасини кутиб, хижолат чекиб ўтирган бўлса-чи? Шунча қоғозни кўтарармиди... У ёқ-бу ёққа алағлаб, ҳовлида ивирсиб юрган қорувулга кўзи тушади.

— Ота, бир минутга келсангиз!
— Мана, келдим. Нима гап, қизим?
— Бир ёрдан қилинг, ҳужжатларни ертўлага олиб бориш керак.
— Э бунча кўп! Майли, ҳозир мен... — қария зипиллаб чиқиб, қорувулхонадан бўш қоп қўлтиқлаб қайтади.

Вироздан сўнг қоғоз тўла қопни инқилаб-синқилаб орқалаб олади-да, ертўла эшигига етай деганда, бехосдан қонилиб, йиқилиб тушади ва юқорида биз баён қилган ҳодиса содир бўлади. Кейинги? Нима бўларди, кампирни келди:

— Қирқ йил авайлаб-асраб юрган чолимни абор қилибсанлар, арслонимни майиб қилиб қўйибсанлар, — деб даъво қилди. Кампирга раҳмим келди. Қоғозбозликни ёмон қўриб кетдим. Аламимдан... яна бир қоғоз — мазкур ҳикояни ёзиб ташлабман.

МАКТУБ

Хурматли Шум бола!
Визларким, Қашқадарё об-
ласть, Қамаш район, Кали-
нин номидаги кўлхознинг
Жонбўз қишлоғида яшовчи
муҳлисларингиз Ғай Юсизов
билан Юрар Йўлтопмасов-
миз.

Қишлоғимиздаги барча уй-
лар ярим белгича захга
ботиб, бақадек кўкариб кет-

ганлигидан уйда резина этик
кйиб юришга тўғри кел-
моқда. Уй ичиди аҳвол шу
бўлгач, кўчани айтмасак
ҳам, ўзинг фаросатли йигит-
сан, тушунарсан.

Еш оилаларга янги раис-
миз осмондан участка ўлаб
бермоқчи. Еқангга туфлама,
ҳозир космик даврда яшай-
миз, деб ўзинг айтсан-ку.

Ўтган йили кўлхоз прав-
ленисига йигирма етти оила
номидан ариза берилган эди.
Аризада, улар, участка бе-
рилса, уйни ўз кўчлари бил-
лан қуришни, ер кўрсатиши-
са, янги бригада бўлиб пахта
етиштиришни ният қилган-
ларини ёзган эдилар... Сув
қуйгандек жимжит. Йилорани
ҳам лой босган бўлса не
ажаб...
Қишлоқда биронта маъший
хизмат турни тилга олангиз,
одамларимиз «нима

экан», деб оғизларини ланг
очиб ўтиришди. Мактаб де-
ворини кўл кучи билан пах-
садан турғизган қишлоқ аҳ-
ли, томини нима билан ёши-
сан билмайдиган ҳайрон. Ҳол-
буки, кўлхоз марказида қа-
тор-қатор магазинлар, сар-
тарошхона, ҳаммом (ҳафтада
2 кун ишласа-да), иккита
мактаб, болалар боччаси, во-
допровод, хуллас, ҳамма нар-
са бор, бизга бу нарсалар
узоқ.

Ғапираверсак гап кўп, қо-
ғозга сиймайди, яхшиши,
Шум болажон, ўзинг келиб
кўрсанг, нур устига нур бў-
лув эди. Фақатгина оёқлар
улаб олинган унутма, ҳалғи,
цирқлагидек, чунки кўчалар-
нинг оғзинга (бир кишини
бўйлатмайди) серсувор.

Оқча кўчарувчи
Х. ХОЛЛИЕВ

ИКИР-ФИКРАР

Фикри тўғри одам — бошлиқнинг фикри билан тўғри
келган фикрга эга бўлган одамдир.

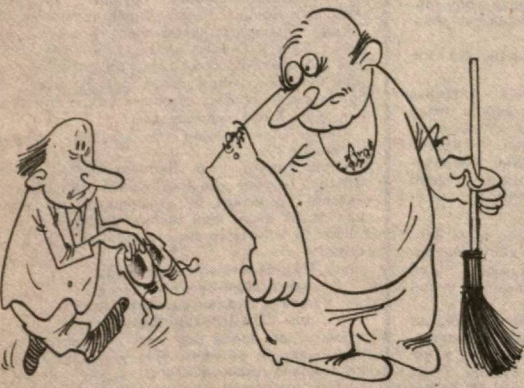
Йўқ одамга қарсак чалманг, борлар хафа бўладилар.

Бошлиқнинг буйруғи билан инганинг тешигидан ўтди.

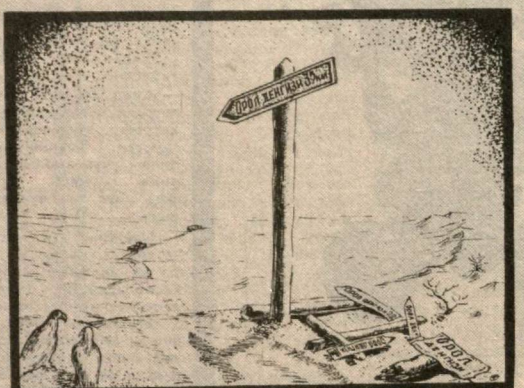
Омадли одам бўлиш учун бировлар қўшиғини қуйлаш-
дан ташқари, бировлар доирасига ўйнашни ҳам билиш ке-
рак.

Эзини билишдан ташқари қарга ёзини ҳам билиш
керак.

Э. МУЗАФФАРОВ

Рассом Ш. СУБХОНОВ

Рассом К. ОЛИМОВ

ШОИРНИНГ АЁЛИ

Шоирдан гар ёр қилур эрсанг,
Бардошли бўл, эсли бўл доим.
Енгилликка агар эри берсанг,
Турмуш бўлур қиямат, қойим.
Чунки доим лежод баҳона,
Танҳо ташлаб-ташлаб кетади.
Кўз олдинда бошқа жонона —
Мақтовини бошлаб кетади.
Сен туриб, у ўзгага хардам
Шеър айтишни бас қилолмайди.
Узгаларни сархуш қилса ҳам,
Сени шеър маст қилолмайди.
Чунки сенда яшайди пинҳон
Дил кемирган рашиқ гулгулсиз.
Шубҳалардан нари юр ҳар он,
Бўлай десанг чин маҳбубаси.
Ема, боқса барноларга гар,
Шоир деган йўқ солади —
Гўзалларга боқмаса агар,
Қайдан ўтлуг ёза олади.
Бошқаларга шоирнинг ҳар чор
Бағишланмиш наҳомини кучи.
«Менга-чи», деб қолсанг мабодо:
— Сенга буткул, — дер, —
«қалам учин».

ҲАЗИЛ

Ҳазил-ҳазил билан туғилар одам,
Ҳазил-ҳазил билан ўтар болаим!
Ҳазил-ҳазил билан ўтар болаим ҳам,
Ҳазил-ҳазил билан келар кексалим...
Баҳодир ИСОМОВнинг шеърдан

Ҳазил-ҳазил билан бўлди ҳаммаси:
Ҳазил бу — ҳазил-да, ким не деса дер,
Ҳазил-ҳазил билан бўлди ҳатто
Ҳазил-ҳазил билан ёзилган бир шеър.
Ҳазил-ҳазил, лекин шеърда не маъно,
Ҳазилни ёқтирган чоллар-ку ахир.
Болалар уйда йиғлайди гўдак —
Ҳазилдан туғилган болаи қар...

Чори ЛАТИПОВ

Ғузур

«Ҳамма корхоналар ўз
юқини ўзи кўтарсин, давлат-
га зидни тегмасин», деган
гашлар кулоғига чалинган
Эрматов ҳам планни бажа-
риш учун ишда қандайдир
ўзгариш қилиш кераклигини
тушуниди. Шунинг учун се-
шанба кунни тушда шаҳар
чеккасидаги боғдан пивога
роса мириқиб тўйиб келгач,
шаҳар автобусларининг қат-
нов харитасини катта сто-
ли устига ёйди-да, кечгача
пешонасини уқалаб аллақан-
дай белгилар қўйиб ўтирди.
Икки-уч марта қора
қалам билан қўйган белги-
ларини ўчириб қайтадан ёз-
ди. Ниҳоят, кечқурун тер-
лаб кетган пешонасини рў-
молча билан артиб олгач,
диспетчерни чақирди-да:

— Эртдан бошлаб ол-
тинчи автобус «Ватан» кино-
театридан ЦУМга юрсин.
Кейин гўшт комбинати бил-
ан айланиб темир йўл вок-
залидан қайтади, — деди.
Диспетчер аввал: «Дирек-
торнинг кайфи жуда баланд

микан», — деган хаёлда
кириқларини қоқиб-қоқиб
унга қараб олди-да, кейин:

— Хотам Бердиевич, ахир
олтинчи автобус «Дўстлик»
боғидан тўғри катта бозорга
қатнаётган. Виласиз, бу
марказий кўча, доим одам
кўп. Кейин, кечқурунлари
кўпчилик бозорга шошила-
ди, — деди.

— Бунин мен ҳам била-
ман. Уша сиз гаминаи ет-
ган юзлаб одам кинотеатрдан
универмагача беш тийин-
дан билет олади. Универмаг-
дан бозоргача яна беш тий-
индан тўлайди... Кейин би-
ринчи автобусиям музей-
дан қайтариш керак. Виласиз,
студентлар барбир икки
бенаҳ ҳам пидеа юриш-
майди. Улар пединститутга
яна беш тийиндан тўлаб
учинчига ўтиришади...

Хотам Эрматов столи у-
стидаги шаҳар автобуслари-
нинг қатнов харитасига
тўрт соат мобайнида эринмай
қўйиб чиққан белгиларига
қараб биринчи автобусни
марказий касалхонадан зоо-
паркка, иккинчиси авто-
станциядан гишт заводига,
тўртинчиси аэропортдан ба-
лиқчилик идорасига буриб
юборди...

Эртасига эрталаб «Вол-
га»да ишга кетаётганда
музей олдида тирбанд сту-
дентларни, аэропортга борол-
май стадион олдида жон ҳо-
латда: «Такси! Такси!» —
деб чамадон кўтариб югу-
риб юрган одамларни, авто-
станцияга келиб тушиб қа-
ёққа боришни билмай ан-
гайишиб турган мусофир-
ларни кўриб: «Бугун тушум
яхши бўлади», — деди ва
ғўдайиб руқий касалликлар
диспансери ёнида жойлашган
идорасига ўтиб кетди.

Алимардон БУРОНОВ
Сурхондарё

Шунда ҳалиги йўловчи:
— Мен шайтон бўламан!
— Дебди.

Шайх Чили шу ондаёқ
унга ташлабди. Ниҳоят, у
Шайтонни ерга йиқитиб, ус-
тига минибди. Пичоғини қи-
нидан сугуриб, ўлдирмоқчи
бўлган экан, Шайтон унга:
— Эй, Шайх! Бир пас сабр
қил! Мени ўлдирингча шо-
шилма! Сенга айтганидан за-
рур гапим бор, — дебди.
— Қани, тез бўл, айтақол!
— деб дўқ урибди Шайх
Чили.

ШАЙХ ВА ШАЙТОН

Афғон ХАЛҚ ЭРТАГИ

АНТИКА

ЭСОНА

Мени ўлдирганинг
билан ҳеч қанақа фойда топ-
майсан, — дебди Шайтон.
— Мени тирик қолдирсанг ҳар
кунни естигинг тағига йигирма
рупий қўяман! Бу ҳол то
умрининг охиригача етади.

Шайх Чили бу гапни оши-
тиб иккиланган: «Ҳақиқатан
ҳам уни ўлдиршимдан нима
фойда? Ахир дунёда шайтон
битта бўлмаса?! Агар афв
этсам, ҳар кунни менга йи-
гирма рупий олиб келди...»
Шайх Чили шундай қилиб,
Шайтон билан сулҳ тузиб
уни қўйиб қорбди.

Эртаси кун эрталаб ести-
гининг тағидан йигирма ру-

пий топиб олибди. Бундан
роса хурсанд бўлиб кетибди.

Аммо қувларнинг бирида
эрталаб Шайх Чили естиги-
нинг тағидан ҳеч қанақа пул
тополмабди. Шайх ҳайрон
бўлибди. Шайтон бугун пул
жўнатишни эсидан чиқарган
бўлса, эҳтимол, эртага икки
кунликни бир қилиб олиб
келар, деб ўйлабди. Аммо
келаси кунни ҳам естиги-
нинг тағидан пул тополмабди.
Яна бир кун кутибди. Бари-
бир пулдан дарак бўлмабди.
Шунда Шайх Чили газаблан-
иб, Шайтонни излаш учун
яна йўлга чиқибди. Шайтон-
ни аввалгидек эски жойида —
дашту-биебонда учратиб қо-
либди.

— Эй, ёлғончи! — дебди
Шайх Чили Шайтонга. —
Нега сен мени лақиллатиб
кетдинг?
— Мен сенга нима ёмон-
лик қилдим? — деб сўрабди
Шайтон ҳам.

— Ўзинг ваъда қилгандек,
ҳар кунни естигининг тағига
йигирма рупий қўйиб кетаёт-
ган эдинг. Мана, бир неча
кун ўтса ҳамки, пулдан сира
дарак йўқ!

— Эй, Шайх! — деб жавоб
қилибди Шайтон. — Отам-
нинг қарзи бор эдимки, мен
сендан уни усама. Бир
неча кун сенга пул келти-
риб бердим. Энди бас, етади!

БАҲС

Жам бўлиб бир галат
қавм

Ярим оқшом хилватга,
Бахслашлар: яхши кимю
Емон кимдир —
билмакка.

Киришдилар астойдил
Қизғин музозарага.
Одамларни хиллашди
Пучакка ва саракка.

Кимдир ҳақда гал бориб,
Орадан биров деди:
— У-ми? Бизга қайишмас,
У — ашаддий ёв, — деди.

Бошқа биров ҳақида
Бирови гап қотади:
— Ишониб бўлмас унга,
У бизларни сотади.

Қилшдилар лаҳзада
Дунёни остин-устин.
Топилмади уларга
Вирор инсон соғ-бутун.

Киминдир — паст,
дедилар,
Кимини — баланд, дедилар,
Киминдир ўзи маъқул,
Лек беталант, дедилар.

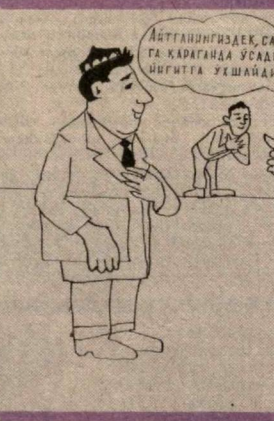
ЕШ ҒАЗАЛНАВСИГА

Турмуш бу — очар
қўзинг,
Кўп синийди сабрингни.
Синдиратса ҳам ўзинг
«Синдирди» сатрингни.

«МЎҶИЗА» ЗОТ

Ҳаёт мўжизалар қиларкан
ингом,
Биз ҳар гал ёқани ушлаб
қоламан,
Вояга етар деб ўйлабди
ким ҳам —
Сенингдек мукамал палид,
ғаламис?!
БИР ТАНҚИДЧИГА

Сенинг ихлосиянгни
қозонганлар кам,
Такабур феълинг-ла
димоғинг баланд,
Яхшиям Муқимий авалтроқ
ўтган,
Йўқса эшитарди сендан
нуқул панд.

Рассом Р. ҚУШНАЗАРОВ

Рассом Н. БЕРДИЕВ

ЎЗБЕК ИСТОН АДАБИЁТИ ВА САҲЪАТИ

БОШ РЕДАКТОР: ОДИЯ ЕҚУБОВ
РЕДАКЦИЯ: Улма АҚРАМОВА, Рамаз БОБОВ ЖОН, Мирсодиқ ТОҶИЕВ, Анвар МУҲАММАД
ЖОНОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Жавлон УМАРБЕКОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА,
Лазиз ҚАЮМОВ, Тўлапберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Анатолий ҚОБУЛОВ, Тўлқиной ҚОДИРО-
ВА, Пиримулла ҚОДИРОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Маматқул ҲАЗРАТ-
ҚУЛОВ (масъул секретари), Комиля ЯШИН.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Топшент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: бош редактор — 33-52-91, 32-57-42; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул
секретарь — 33-49-93; секретариат — 32-58-49. БУЎЛИМЛАР: яхшиий-санъий — 32-56-50; танқид ва
адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48, 32-54-56; хатлар ва
оммавий ишлар — 32-56-49; сатира ва юмор — 32-54-71.

Издается на узбекском языке

Редакцияга келган кўлжама ва суратлар авторларига қайтарилмайди. Ҳикоялар уч интервалда 14 бет, очерк ва мақолалар 12 бетдан ошмаслиги керак.

Р — 11737. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденили босмахонаси. Топшент шаҳри. И 33. В. 3141. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 11 12